mulier instituut

Sportevenementen

Een selectie uit de monitor Sport en corona II – De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector.

Paul Hover

Eva Heijnen

Peter Nafzger

Oplegger – Sportevenementen

Dit document bevat het hoofdstuk ‘Sportevenementen’ uit de monitor Sport en corona II – De gevolgen van de coronamaatregelen voor de sportsector. Dit losse hoofdstuk is geschikt voor wie specifiek geïnteresseerd is in de gevolgen van de coronamaatregelen voor de sportevenementensector in Nederland. Het hoofdstuk gaat in op veranderingen in vraag en aanbod van sportevenementen, de financiële en maatschappelijke gevolgen. Verder wordt aandacht besteed aan het betaald voetbal. Dit document is geen zelfstandige rapportage, maar een selectie uit de monitor Sport en corona II, ter bevordering van de leesbaarheid en het gebruiksgemak. De gehele rapportage is hier te vinden. De managementsamenvatting van het rapport is hier te vinden.

Achtergrond monitor Sport en corona II
De monitor Sport en corona II bundelt de tot en met november 2020 beschikbare ‘coronaonderzoeken’ in de sportwereld. Met elkaar geven deze onderzoeken een beeld van de gevolgen van de coronamaatregelen voor het sport-, speel- en actief beweeggedrag, de organisatie en de financiering van de sport in Nederland. Daarbij gaat de aandacht uit naar sportverenigingen, sportondernemers, ongeorganiseerde sport, topsport, sportevenementen en de ondersteuningsstructuur (sportbonden, NOC*NSF). De rapportage is uitgevoerd door het Mulier Instituut met steun van het ministerie van VWS en in samenwerking met een groot aantal partijen uit de sportsector.

Deze rapportage is de tweede in een reeks monitorrapportages en één van de eerste activiteiten van het nieuw opgerichte kennisconsortium Sport en corona. In het kennisconsortium Sport en corona hebben het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport & Bewegen op verzoek van de uitvoeringsalliantie van het Nationaal Sportakkoord (ministerie van VWS, Vereniging Sport en Gemeenten en NOC*NSF) hun krachten gebundeld. Kenniscentrum Sport & Bewegen heeft het platform Sportencorona ontwikkeld om de beschikbare kennis, data en praktijkvoorbeelden te delen.

1. Sportevenementen

Paul Hover, Eva Heijnen en Peter Nafzger

In dit hoofdstuk wordt voor de tweede keer de balans opgemaakt van de gevolgen van coronamaatregelen voor sportevenementen in Nederland. Er is net als bij de eerste meting aandacht voor de gevolgen van de coronamaatregelen voor de vraag- en aanbodzijde van de markt. De financiële implicaties zijn becijferd en er wordt vooruitgeblikt in de toekomst.[1] Ten opzichte van de vorige meting is er een uitbreiding: er wordt hier ook ingegaan op de ontwikkelingen in het betaald voetbal. Veel van de in de eerste meting benoemde onderwerpen zijn nog actueel. Voor dit hoofdstuk is ervoor gekozen om die zaken niet te herhalen, maar voort te borduren op wat eerder is opgetekend.

1.1. Vraag

De vraag naar sportevenementen kan worden verdeeld in:

- Deelname
- Live bezoeken
- Volgen in de media (internet, televisie, radio, printmedia)

Voor elke wijze van consumptie is hierna becijferd welk aandeel van de Nederlanders door het wegvallen van sportevenementen niet bediend werd. Ook is geschetst in welke mate dat mogelijk de sportdeelname heeft beïnvloed. Andere maatschappelijke effecten worden beschreven in paragraaf 7.3. De resultaten zijn gebaseerd op een peiling onder de volwassen Nederlandse bevolking die begin juni 2020 plaatsvond.[2]

Deelname

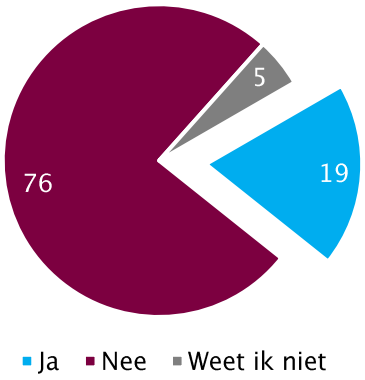
19 procent van de Nederlanders (16-79 jaar) gaf in juni 2020 aan dat zij in 2020 vanwege de coronamaatregelen niet aan één of meer sportevenementen deel konden nemen, terwijl zij dat zonder die maatregelen wel gedaan zouden hebben (figuur 7.1). Dit betreft circa 2,6 miljoen Nederlanders in die leeftijdsgroep. Het gaat om evenementen zoals recreatieve hardloop-, fiets-, wieler- en wandelevenementen en niet om reguliere competitiewedstrijden.

Het missen van de deelname aan sportevenementen sorteerde effect op de sportdeelname, het vooruitzicht van de deelname aan een evenement kan immers een (extra) stimulans zijn om te sporten. Bijna een derde van de volwassen Nederlanders die moesten afzien van hun deelname aan één of meerdere sportevenementen (31%), heeft als gevolg daarvan minder gesport vergeleken met de situatie dat hun deelname wel had plaatsgevonden (figuur 7.2). Dit betekent dat circa 820.000 Nederlanders minder hebben gesport doordat ze vanwege de coronamaatregelen niet aan sportevenementen konden deelnemen.

[1] Hover, P. (2020). Sportevenementen. In: H. van der Poel en I. Pulles (red.), *Monitor Sport en corona. De gevolgen van de coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 85–98). Utrecht: Mulier Instituut.

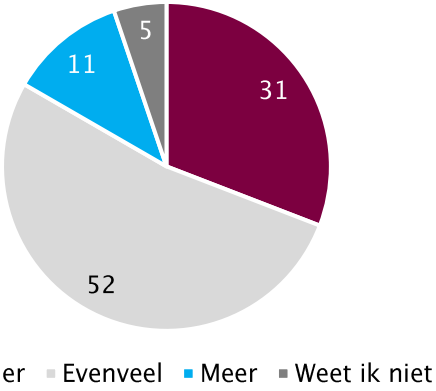
[2] In oktober/november 2020 vindt een vervolgmeting plaats.

Figuur 7.1 De mate waarin Nederlanders (16–79 jaar) hebben moeten afzien van hun deelname aan sportevenementen als gevolg van de coronamaatregelen in 2020 (in procenten, n=1.509)

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Figuur 7.2 Meer of minder sportdeelname bij Nederlanders (16–79 jaar) die moesten afzien van hun deelname aan sportevenementen in 2020 vergeleken met de situatie waarin deelname aan sportevenementen wel mogelijk was geweest (in procenten, n=302)

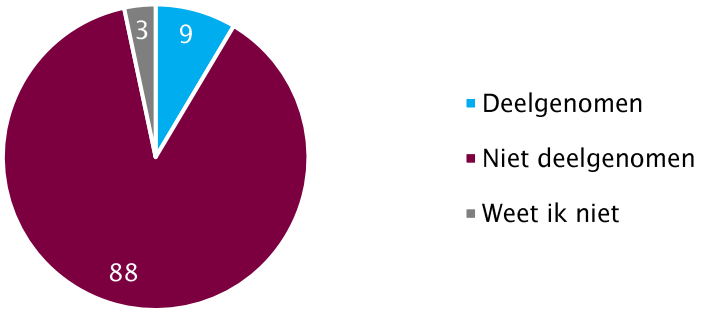

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Elkaar fysiek treffen bij de deelname aan een sportevenement was door de coronamaatregelen meestal niet mogelijk. Veel evenementen werden afgelast. Er waren ook organisatoren die een virtuele editie van het evenement ontwikkelden. Voorbeelden zijn de Strong Viking Virtual Edition, de virtuele toerversie van de Amstel Gold Race (voor de eerste keer in de geschiedenis!) en de Toer voor ALS Home Edition. Naast het deelnemen aan sportevenementen groeide - al voordat het coronavirus de kop opstak - het aanbod van virtuele trainingen, bijvoorbeeld voor fietsers en hardlopers. Dat kan leiden tot bijzondere taferelen: wielerrecreanten kunnen tijdens een (minder intensieve) virtuele training zowaar samen in een groepje met professionele renners fietsen. Zwift is hiervoor een bekend platform.

In welke mate wordt door Nederlanders aan virtuele sportevenementen en trainingen deelgenomen? Eén op de tien Nederlanders (16-79 jaar) heeft in 2020 deelgenomen aan een virtuele, digitale of online training of sportevenement (figuur 7.3). Dit betreft circa 1,2 miljoen Nederlanders. Dit is een substantiële groep, wat aantoont dat virtuele sportevenementen en trainingen zich stilaan lijken te gaan wortelen in de sport(evenementen)sector.

Figuur 7.3 Deelname aan een virtuele, digitale of online training of sportevenement in 2020, Nederlanders 16–79 jaar (in procenten, n=1.509)

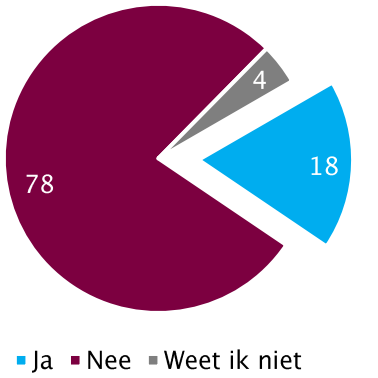

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

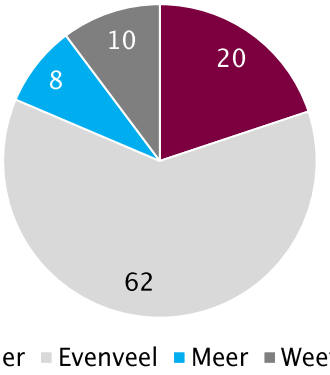
Bezoeken

18 procent van de Nederlanders (16-79 jaar) gaf in juni 2020 aan dat zij in 2020 vanwege de coronamaatregelen moesten afzien van hun bezoek aan één of meerdere sportevenementen, terwijl zij die zonder die maatregelen wel hadden bezocht (figuur 7.4). Dit betreft circa 2,5 miljoen Nederlanders in die leeftijdsgroep. Twee op de tien Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van hun bezoek aan sportevenementen, hebben als gevolg daarvan minder gesport dan als hun bezoek wel had plaatsgevonden (figuur 7.5). Dit betekent dat circa een half miljoen Nederlanders minder hebben gesport doordat ze vanwege de coronamaatregelen geen bezoek konden brengen aan sportevenementen.

Figuur 7.4 De mate waarin Nederlanders (16–79 jaar) hebben moeten afzien van hun bezoek aan sportevenementen als gevolg van de coronamaatregelen in 2020 (in procenten, n=1.509)

Figuur 7.5 Meer of minder sportdeelname bij Nederlanders (16–79 jaar) die moesten afzien van hun bezoek aan sportevenementen in 2020 vergeleken met de situatie dat het bezoeken van sportevenementen wel mogelijk was geweest (in procenten, n=284)

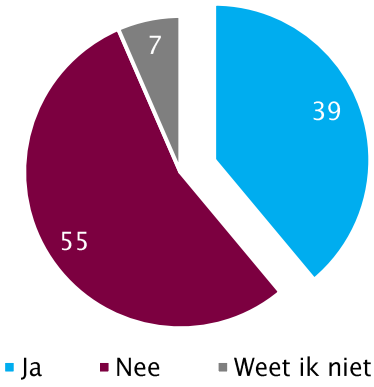

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Volgen

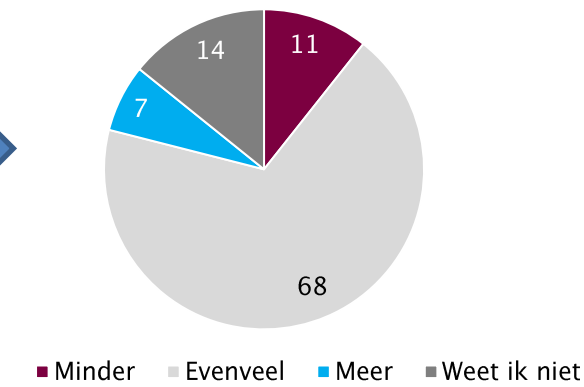
39 procent van de Nederlanders (16-79 jaar) gaf in juni 2020 aan dat zij in 2020 vanwege de coronamaatregelen moesten afzien van het volgen van één of meerdere sportevenementen via de media (figuur 7.6). Dit betreft circa 5,3 miljoen Nederlanders. Ongeveer één op de tien Nederlanders (16-79 jaar; 11%) die moest afzien van het volgen van sportevenementen via de media heeft naar eigen zeggen als gevolg minder gesport dan wanneer het volgen van sportevenementen wel mogelijk was geweest (figuur 7.7). Dit betekent dat circa 540.000 Nederlanders minder hebben gesport doordat ze geen sportevenementen via de media konden volgen.

Figuur 7.6 De mate waarin Nederlanders (16-79 jaar) hebben moeten afzien van het volgen van sportevenementen via de media als gevolg van de coronamaatregelen in 2020 (in procenten,

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Figuur 7.7 Meer of minder sportdeelname bij Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van het volgen van sportevenementen via de media in 2020 vergeleken met de situatie dat het volgen van sportevenementen wel mogelijk was geweest (in procenten, n=616)

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

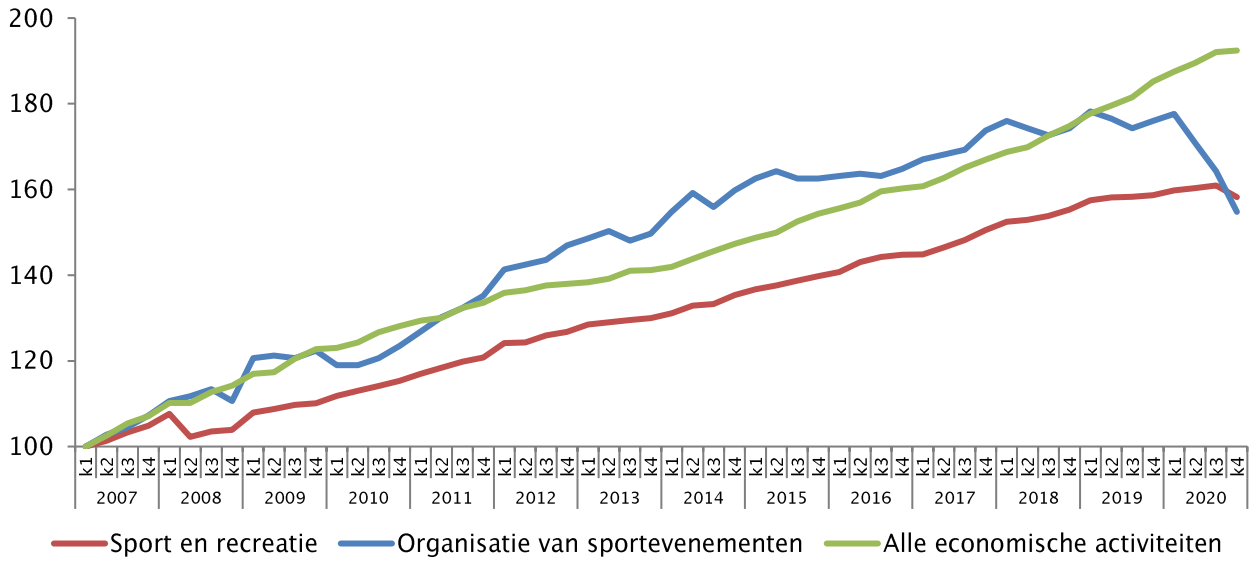
1.1 Aanbod

Bedrijvigheid

Zicht krijgen op de gevolgen van de coronacrisis aan de aanbodzijde van de sportevenementensector is mogelijk op basis van het aantal bedrijven in de bedrijfstak organisatie van sportevenementen (SBI-code 93195) van het handelsregister. De krimp van het aantal bedrijven in de Nederlandse sportevenementensector die in het eerste kwartaal van 2020 is ingezet, is doorgezet (figuur 7.8). Met name in het laatste kwartaal van 2020 is - gebaseerd op voorlopige cijfers - de krimp relatief groot. In het eerste kwartaal van 2020 bestonden er 1.590 bedrijven in de bedrijfstak organisatie van sportevenementen (dat zijn er evenveel als in het eerste kwartaal van 2014), in het vierde kwartaal zijn dat er 1.385 (-13% ten opzichte van het eerste kwartaal in 2020).

De ontwikkeling van het aantal bedrijven in de bedrijfstak is het saldo van het aantal nieuwe bedrijven en het aantal faillissementen of opheffingen. Het is niet verrassend dat er bedrijven zijn die dankzij de pandemie de deuren moesten sluiten, maar er zijn óók voorbeelden van bedrijven die tijdens de pandemie zijn opgericht. De nieuwe bedrijven richten zich bijvoorbeeld op de vraag naar digitale evenementen. Wat de cijfers in figuur 7.8 niet laten zien is of de aard van de bestaande bedrijven activiteiten is veranderd. Er zijn bedrijven die de dienstverlening voor fysieke evenementen sterk hebben afgebouwd en meer zijn gaan investeren in de dienstverlening voor digitale evenementen.

Figuur 7.8 Bedrijven in bedrijfstak organisatie van sportevenementen, in bedrijfstak sport en recreatie en alle bedrijfstakken, 2007 kwartaal 1 tot en met 2020 kwartaal 4*, in indexcijfers (2007 kwartaal 1=100)

Bron: CBS, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.
* 2019 en 2020 betreft voorlopige cijfers.

De terugloop van het aantal bedrijven in de sportevenementensector contrasteert met de ontwikkeling van alle Nederlandse bedrijven en met alle Nederlandse bedrijven in de sector sport en recreatie. Dit wijst erop dat de aanbieders van sportevenementen relatief hard zijn getroffen. Het is alle hens aan dek in de sportevenementensector. Medio 2020 werd reeds gemeld dat de urgentie in de sector hoog was en het volgens een directrice van een grote evenementenaccommodatie in de sector een 'bloedbad' was. Die situatie is eind 2020 – met een tweede stillegging in het najaar - nijpender geworden.

Werkgelegenheid

Naast het aantal bedrijven is de grootte van die bedrijven – in termen van aantal werkzame personen - een indicatie voor ontwikkelingen aan de aanbodkant van de Nederlandse sportevenementenmarkt. De werkgelegenheid in de Nederlandse evenementenbranche wordt geraamd op 100.000 banen en 32.000 zzp'ers. De jaarlijkse omzet van de sector bedraagt 7 tot 7,4 miljard euro.[3] Zoals gemeld in de eerste meting, werd begin 2020 verwacht dat de omzet en de werkgelegenheid volgens ingewijden met de helft zou verminderen. Eind 2020 is die verwachting er niet beter op geworden, al zijn er voor zover bekend geen nieuwe cijfers geopenbaard.

Een neerwaartse spiraal in de werkgelegenheid is nog niet te bespeuren in CBS-cijfers. In het laatste kwartaal van 2020 betreft 78 procent van de bedrijven in de bedrijfstak organisatie van sportevenementen een eenmanszaak, bij 11 procent werkt een tweetal personen en bij eveneens 11 procent werken drie of meer personen (tabel 7.1). Deze verhoudingen zijn vergelijkbaar met de proporties van de afgelopen jaren. Dit is een voorzichtige indicatie dat bedrijven die in de sector actief blijven niet (veel) minder

[3] Misset, R. (2020, 10 juni). *Kuip is groter dan een bioscoop*. De Volkskrant.

personeel in vaste dienst hebben.[4] Het aantal freelancers of zelfstandige ondernemers (zzp'er) dat in (tijdelijke) dienst van bedrijven in de sector actief is, wordt niet centraal geregistreerd. Aannemelijk is dat bij economische malheur het arbeidscontract van deze groep als eerste onder de loep wordt genomen. Dat kunnen zowel personen zijn die binnen maar ook buiten de bedrijfstak werkzaam zijn.

Tabel 7.1 Werkgelegenheid bedrijven in bedrijfstak organisatie van sportevenementen (SBI 93195; in procenten)

	2017				2018				2019				2020			
	k1	k2	k3	k4	k1	k2	k3	k4	k1	k2	k3	k4	k1	k2	k3	k4
1 werkzaam persoon	78	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	79	79	80	79	78
2 werkzame personen	11	11	11	10	10	10	10	11	10	10	11	11	11	10	11	11
3–5 werkzame personen	5	5	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5
5–10 werkzame personen	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
10–20 werkzame personen	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20–50 werkzame personen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Bron: CBS, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Fieldlab evenementen

Het Eventplatform en de Alliantie van Evenementenbouwers hebben de krachten gebundeld in het Fieldlab Evenementen.[5] Doel van het Fieldlab Evenementen is om samen met partners (publiek, privaat, wetenschap) kennis op het gebied van risicobeheersing bij evenementen te ontwikkelen en toe te passen om de evenementensector zo snel mogelijk weer op de rails te krijgen. Gezien de pluriformiteit van de sector zijn evenementen door het Fieldlab Evenementen onderverdeeld in vier typen evenementen.[6] Het kabinet steunt dit sectorinitiatief.

In samenwerking met het Radboudumc heeft het Fieldlab Evenementen in augustus en september 2020 onderzoek gedaan onder Nederlandse bezoekers van sportevenementen (11.371 personen vulden een vragenlijst in).[7] Doel was het in kaart brengen van de houding ten aanzien van het bezoek aan

[4] Zo is het – vanwege de categorisering van het CBS – bijvoorbeeld wel zichtbaar als een bedrijf inkrimpt van 30 naar 15 personen, maar niet als dat een krimp van 45 naar 30 personen betreft.

[5] Het Eventplatform is het overkoepelend platform van branche- en vakorganisaties in de zakelijke evenementenbranche, CLC-VECTA, Dutch Venue Association, IDEA, Genootschap voor Eventmanagers, G14, MPI, NVBO, ONCE, Platform Cultuur Locaties en Verhurend Nederland. De Alliantie van Evenementenbouwers van Nederland is een brede vertegenwoordiging van de totale sector van sport, cultuur en entertainment: van freelancers tot toeleveranciers, van organisatoren tot sportbonden.

[6] Namelijk: 1) Binnen passief, bezoekers zijn rustig, beheerst en/of zakelijk. Bezoekers hebben een toegewezen of vrije zitplaats. Voorbeelden zijn een zakelijke bijeenkomst, congres, theater, musical, circus, bioscoop en klassiek concert, 2) Binnen actief, bezoekers zijn enthousiast en uiten zich mogelijk door te juichen of te zingen. Bezoekers hebben een toegewezen zitplaats en/of staan. Voorbeelden zijn een concert en een indoor sportwedstrijd, 3) Buiten actief, bezoekers zijn enthousiast, gezellig en uitbundig. Bezoekers hebben een toegewezen zitplaats en/of staan. Voorbeelden zijn een outdoor concert en een voetbalwedstrijd en 4) Buiten actief festival, bezoekers zijn enthousiast, gezellig en uitbundig en uiten dat door te dansen, lachen en praten. Bezoekers staan, lopen rond en hergroeperen op verschillende plekken. Voorbeelden zijn een festival en een kermis. Zie ook: Fieldlab Evenementen (2020). Verkrijgen van noodzakelijk perspectief voor het organiseren van verantwoorde evenementen met volledige capaciteit.

[7] Fieldlab Evenementen & Radboudumc (2020). *Resultaten bezoekersonderzoek sportevenementen*. Geraadpleegd op 30 oktober 2020 via https://fieldlabevenementen.nl/wp-content/uploads/2020/10/Resultaten-bezoekersonderzoek-Sport.pdf.

sportevenementen in de toekomst en het toetsen van de ontvankelijkheid van mogelijke preventieve maatregelen tijdens evenementen. Kernresultaten van dat onderzoek zijn hierna opgesomd:

- 94 procent van de respondenten geeft aan behoefte te hebben om sportevenementen te bezoeken. Met name de behoefte aan het live bezoeken van betaald voetbalwedstrijden is groot.
- 94 procent van de respondenten zou zich veilig voelen als evenementen weer bezocht zouden mogen worden. Ruim twee derde van die groep wenst daarbij wel dat er extra veiligheidsmaatregelen worden genomen.
- 82 procent van de respondenten zou thuis blijven in het geval dat er op de dag van het evenement gezondheidsklachten zouden zijn.
- 94 procent van de respondenten geeft aan bereid te zijn om een dag vóór het evenement een vragenlijst over eventuele coronaklachten in te vullen om – indien er geen klachten worden gemeld - toegang te krijgen tot het evenement.[8]
- 91 procent van de respondenten is bereid de lichaamstemperatuur te laten meten bij de ingang als op basis daarvan wordt bepaald of er toegang tot het evenement wordt verleend.
- 75 procent van de respondenten is bereid medewerking te verlenen aan een sneltest bij de ingang als daarmee bepaald wordt of er toegang tot het evenement wordt verstrekt.
- Respectievelijk 52 en 84 procent van de respondenten meldt tijdens (een deel van) het evenement een faceshield/spatscherm of een mondkapje te willen dragen.
- 94 procent vindt het geen probleem om gespreid in de tijd aan te komen en te vertrekken, om zo drukte te voorkomen.
- 89 procent zou naar een evenement gaan als men een vaste plaats toegewezen zou krijgen.
- 28 procent van de respondenten is bereid om extra te betalen voor maatregelen of voor een opzet waarbij er minder bezoekers komen. Respondent die meer willen betalen, hebben maximaal 8 procent meer voor een toegangsbewijs over.
- 70 procent van de respondenten is bereid om een app te accepteren waarmee de locatie gedeeld wordt en er na afloop actie kan worden ondernomen in het geval van een besmetting.
- 63 procent zou na afloop van het evenement 10-14 dagen rekening willen houden met het bezoeken van risicogroepen.

1.2. Betaald voetbal

Grote markt onbediend

De maatregelen als gevolg van de pandemie leidden ertoe dat een grote groep Nederlanders niet kon genieten van betaald voetbal.[9] 4,3 miljoen Nederlanders beleven normaliter plezier aan betaald voetbal en het gemiddeld aantal stadionbezoekers bedraagt per week ruim 219.000 personen. Daarnaast zijn er 10.560 partners gelieerd aan het betaald voetbal, waaronder veel MKB-bedrijven.[10] De totale maatschappelijke waarde van voetbal in Nederland, waarvan het betaald voetbal onderdeel uitmaakt, becijferde PwC op bijna 2,2 miljard euro.[11]

[8] Hierbij is vermeld dat de informatie alleen voor het evenement worden gebruikt.

[9] De cijfers van de KNVB in deze paragraaf zijn, tenzij anders vermeld, afkomstig uit een memo van KNVB Expertise.

[10] KNVB (2020). *Deltaplan. De toekomst van het Nederlands betaald voetbal. Voetbal in tijden van corona. Visie en toelichting*.

[11] PwC (2015). *De Kracht van Voetbal. Sturen op de maatschappelijke impact van voetbal*.

Financiële gevolgen betaald voetbal

De huidige situatie wordt door ingewijden de grootste voetbalcrisis ooit genoemd, waarbij met name het gebrek aan perspectief de sector op scherp zet.[12] Sportmarketeer Bob van Oosterhout voorspelde in september 2020 dat er Nederlandse voetbalclubs gaan omvallen als nog veel langer wedstrijden met minder publiek moeten worden gespeeld. Een financieel bloedbad dreigt.[13] Volgens professor Simon Chadwick heeft de coronacrisis de kwetsbaarheid van de internationale voetbalsector blootgelegd: 'financieel kwetsbaar, armoedig leiderschap en slecht gemanaged'.[14] De financiële nood in het betaald voetbal is hoog, met name voor de minder kapitaalkrachtige clubs die relatief sterk leunen op inkomsten uit ticketing.

De KNVB raamt het omzetverlies in het betaald voetbal in het seizoen 2020/2021 op 208 miljoen euro. Dit betreft een gemiddelde van twee scenario's: het scenario van een seizoen zonder publiek en het scenario van een seizoen waarbij de regels van de anderhalve meter samenleving gelden. Bij toepassing van de regels van de anderhalve-meter-samenleving kan drie kwart van de tribunecapaciteit niet worden benut. Het werkelijk omzetverlies in het seizoen is afhankelijk van twee zaken. In de eerste plaats op welk moment weer voor (een deel van het) publiek mag worden gespeeld. In de tweede plaats de mate waarin fans en sponsors aan het eind van het seizoen voor de gemiste wedstrijden gecompenseerd worden. Toeschouwers kunnen bijvoorbeeld compensatie aanvragen voor niet gespeelde wedstrijden of wedstrijden zonder publiek. Ook sponsors kunnen financieel of op een andere wijze worden gecompenseerd omdat zij niet gebruik hebben kunnen maken van de verworven rechten.

Gebaseerd op de financiële prognose voor het seizoen 2019/2020 raamt de KNVB het omzetverlies voor dat seizoen op 34,5 miljoen euro. Dit bedrag bestaat uit een terugloop van wedstrijdbaten van 12,5 miljoen euro en een afname van sponsoring met 14,5 miljoen euro. De inkomsten uit eten en drinken liepen met 7,5 miljoen euro terug.

Seizoenskaarten

Voor het seizoen 2020/2021 zijn 235.855 seizoenskaarten verkocht. Dat is 12 procent minder dan een seizoen eerder, toen er 269.373 seizoenskaarten over de (digitale) balie gingen. Enerzijds kan gesproken worden over een onwenselijke ontwikkeling omdat er sprake is van een terugloop van de verkoop. Anderzijds is er nog steeds een substantiële hoeveelheid seizoenskaarten aan de man gebracht. Wat de verkoop van seizoenskaarten voor het seizoen 2020/2021 heeft gestimuleerd is de situatie in de periode dat de seizoenskaarten werden verkocht: dat was het tijdvak waarin er tot op zekere hoogte weer publiek in de stadions welkom was.

Sponsors en partners

Onderzoek van KNVB Expertise onder 688 sponsors en partners van betaald voetbalorganisaties in september 2020 leert dat sponsors en partners de relatie met de betreffende club beoordelen met het rapportcijfer 8,0. Tegelijkertijd geven bijna zeven op de tien sponsors en partners aan dat zij de doelen van de samenwerking met de voetbalorganisatie niet hebben behaald. In deze twee resultaten lijkt door

[12] Knipping, T. (2020). 'Honderden miljoenen op spel voor Eredivisie'. Halvering Nederlandse voetbaleconomie dreigt, *Voetbal International*, week 18, pp. 34–37.

[13] Misset, R. (2020, 4 september). Interview Bob van Oosterhout. Het beste slechtste jaar ooit. De Volkskrant.

[14] Verseput, S. (2020, 3 mei). *'Snellere, slankere en lenigere clubs'*. NRC.

te klinken dat sponsors en partners worden gekenmerkt door een zekere veerkracht: ook in mindere tijden blijft de relatie over het algemeen goed.[15]

Hoe de samenwerking tussen sponsors en partners met voetbalorganisaties zich in de toekomst gaat ontwikkelen is niet helder. Wel geeft ruim de meerderheid van de sponsors en partners aan in het geval van het aanhouden van de pandemie het sponsorbudget zal worden teruggeschroefd. Daarmee zijn de perspectieven bij een aanhoudende pandemie uitdagend te noemen.

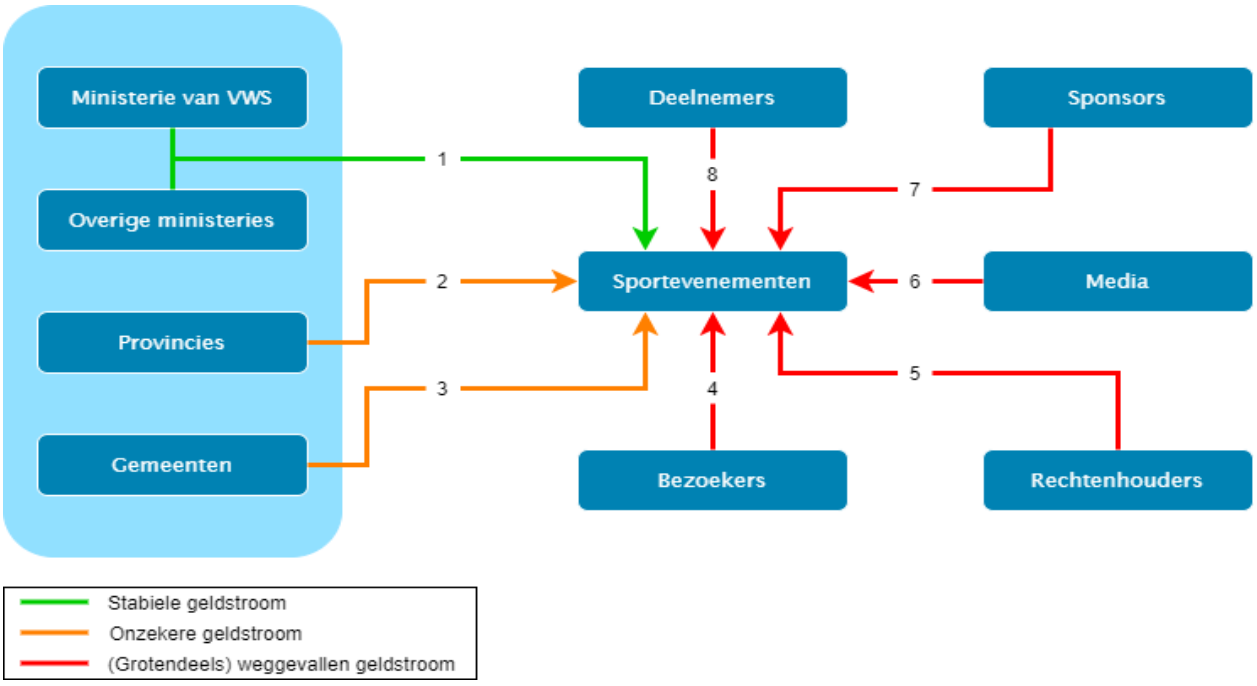
1.3. Financiële en maatschappelijke gevolgen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de financiële en maatschappelijke gevolgen voor de sportevenementensector als geheel. Financiële gevolgen zijn de implicaties die in geld uit te drukken zijn, bijvoorbeeld bedragen die niet worden uitgegeven omdat een evenement niet plaatsvindt. Met de maatschappelijke gevolgen worden effecten bedoeld die niet in geld uit te drukken zijn, zoals het verbeteren van de gezondheid door deelname aan evenementen en gevoelens van trots, vermaak en plezier die bij het bezoek aan sportevenementen kunnen optreden. Tenzij anders vermeld ligt de focus op niet-reguliere sportevenementen die in Nederland worden georganiseerd, waarbij voor breedtesportevenementen een ondergrens van 5.000 bezoeken is aangehouden. Net als bij de eerste meting gaat de aandacht uit naar directe effecten.

Financiële gevolgen

In figuur 7.9 zijn de geldstromen gevisualiseerd, waarbij is getracht van elke geldstroom in kaart te brengen of die onder invloed van de coronamaatregelen stabiel/onveranderd blijft, onzeker is, of voor een belangrijk deel zal wegvallen.

Figuur 7.9 Financiële stromen voor sportevenementen en verwachte gevolgen coronamaatregelen in 2020

[15] Uit de documentatie van de KNVB kan niet worden opgemaakt met welk rapportcijfer de samenwerking vóór de pandemie werd beoordeeld.

De verwachting blijft dat het ministerie van VWS de begrote subsidies voor sportevenementen op korte termijn niet zal terugschroeven, uitgaande van een onveranderd politiek landschap. Die onzekerheid is bij gemeenten en provincies groter, met name bij de provincies die niet of weinig structureel investeren in de sport. Door het wegvallen van veel evenementen kleuren de geldstromen die horen bij de andere actoren rood. Zonder evenementen zijn er doorgaans geen of minder inkomsten van bezoekers, van deelnemers, van media, van sponsors en van rechtenhouders.[16]

De vraagt dringt zich op wat gezegd kan worden over de financiële gevolgen van de pandemie voor de Nederlandse sportevenementensector. Op basis van de beschikbare gegevens is het mogelijk dat bedrag te schatten voor zes van de acht betrokken actoren. De vorige meting leerde dat de directe financiële bestedingen bij sportevenementen in Nederland in 2020 op circa 1,1 miljard euro kunnen worden geraamd.[17] De monetaire waarde van kosteloos (of onder de marktwaarde) verleende diensten, onder andere door overheden en (andere) sponsors, is hierbij niet meegenomen.

Uitgaande van een verbod op sportevenementen (met een meld- en vergunningsplicht) van eind maart 2020 tot en met december 2020 is dit een verbod van ongeveer negen maanden. Voor bezoekers (-750 miljoen euro) en rechtenhouders (-4 miljoen euro) is ervan uitgegaan dat drie kwart van de directe bestedingen in 2020 daardoor wegvallen. De aanname is dat de bestedingen van ministeries op peil blijven: 8 miljoen euro per jaar. Geschat wordt dat sponsorbijdragen teruglopen van 90 miljoen naar 20 miljoen euro, mede gebaseerd op eerder onderzoek van het Mulier Instituut en SponsorMaps.[18] Wat betreft provincies (-5 miljoen) en gemeenten (-5 miljoen) is de aanname gedaan dat de helft van de bestedingen plaatsvindt omdat de praktijk leert dat regionale en lokale overheden tot op zekere hoogte de toegezegde financiële steun blijven verstrekken, ook als een sportevenement niet door kon gaan. Tezamen leidt dit tot een terugloop van directe uitgaven van 834 miljoen euro voor de periode april 2020 tot en met maart 2020 (tabel x.2).

Tabel 7.2 Geschatte directe uitgaven aan sportevenementen in Nederland in 2020 in scenario zonder coronavirus (in euro's x 1 miljoen)

		Scenario zonder corona	Scenario met corona	Verschil
1.	Ministeries	8	8	0
2.	Provincies	10	5	-5
3.	Gemeenten	10	5	-5
4.	Bezoekers	1.000	250	-750
5.	Rechtenhouders	5	1	-4
6.	Media	n.b.	n.b.	n.b.
7.	Sponsors	90	20	-70
8.	Deelnemers	n.b.	n.b.	n.b.
	Totaal	**1.123**	**289**	**-834**

[16] Rechtenhouders zijn de internationale sportfederaties en organisaties zoals de Amaury Sport Organisation (ASO; Tour de France) en RCS Sport (ronde van Italië).

[17] Dit bedrag is exclusief indirecte effecten, geïnduceerde effecten, afgeleide vraag, activatie (sponsors) en de waarde van diensten en producten geleverd door sponsors/partners. Ook de uitgaven van deelnemers en media zijn niet meegenomen omdat hiervan onvoldoende informatie beschikbaar is.

[18] Hover, P. & SponsorMaps (2020). Droom sportevenementenzomer spat uiteen. *Sponsorreport juni 2020*, pp. 1–4. Nieuwegein: Arko Sports Media. Dit onderzoek komt uit op een terugloop van 65 miljoen euro, maar daarbij werd gerekend tot 1 september 2020.

Maatschappelijke gevolgen

De organisatie van sportevenementen leidt voor betrokkenen niet alleen tot uitgaven en inkomsten die in een geldbedrag kunnen worden uitgedrukt. De maatschappelijke gevolgen laten zich deels zien door te schetsen in welke behoefte sportevenementen in Nederland voorzien en welk belang er wordt gehecht aan de organisatie van internationale topsportevenementen in Nederland (zie ook de eerste paragraaf van dit hoofdstuk). Nederland heeft veel te verliezen omdat het land in de Europese Unie koploper is voor wat betreft het bezoek aan sportevenementen. In 2018 bezocht 21 procent van de Nederlanders van 12 jaar of ouder minstens eens per maand een sportwedstrijd of -evenement. Daarnaast volgde in 2018 57 procent van de Nederlanders van 6 jaar en ouder wekelijks of vaker sport(evenementen) via de media. Bovendien vond meer dan de helft van de volwassen Nederlanders het in 2018 belangrijk dat er in Nederland internationale sportevenementen worden georganiseerd (een derde staat daar neutraal tegenover en 13 procent vindt dat onbelangrijk).[19]

Er is de nodige bewijslast voor het ontstaan van gevoelens van trots en saamhorigheid als gevolg van het plaatsvinden van sportevenementen. Bijna negen op de tien Nederlanders die regelmatig sportevenementen bezoeken, zijn trots op de prestaties van Nederlandse topsporters en ruim zeven op de tien ervaren die gevoelens als zij sporters hun best zien doen. Voor de helft van de Nederlanders die regelmatig sportevenementen bezoeken geldt dat zij daarbij het gevoel krijgen erbij te horen (tabel 7.3). Bij het laatstgenoemde resultaat klinkt wellicht ook de wij-zij relatie door die sportevenementen kenmerkt.

Tabel 7.3 Impact van bezoek van sportwedstrijden, Nederlanders van 12 jaar en ouder die maandelijks of vaker een sportwedstrijd/-evenement bezoeken, 2018, (percentage (helemaal) mee eens)

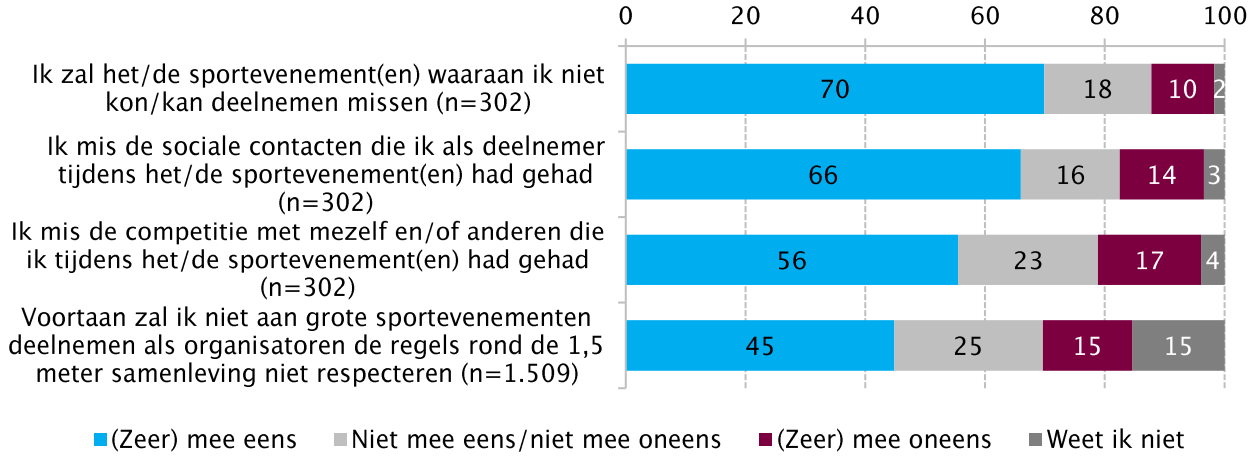
Ik ben (heel) trots op de prestaties van Nederlandse topsporters	89
Ik voel me trots als ik de sporters hun best zie doen	72
Het bezoeken van een wedstrijd geeft me het gevoel erbij te horen	50

Bron: SCP/CBS, VTO, 2018.

Zeven op de tien Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van hun deelname aan sportevenementen in 2020, beschouwen het niet kunnen deelnemen als een gemis (figuur 7.10). Twee derde van de Nederlanders mist de sociale contacten die hij of zij als deelnemer tijdens de sportevenementen had gehad en ruim de helft (56%) mist de competitie met zichzelf/of anderen die hij/zij tijdens sportevenementen had gehad. 45 procent van alle Nederlanders zal niet deelnemen aan grote sportevenementen als de organisatoren de regels rond de anderhalve-meter-samenleving niet respecteren.

[19] Hover, P., Heijnen, E., Tiessen-Raaphorst, A. & Westerbeek, H. (2020). *Beleving van sportevenementen Nederland*. Utrecht: Mulier Instituut.

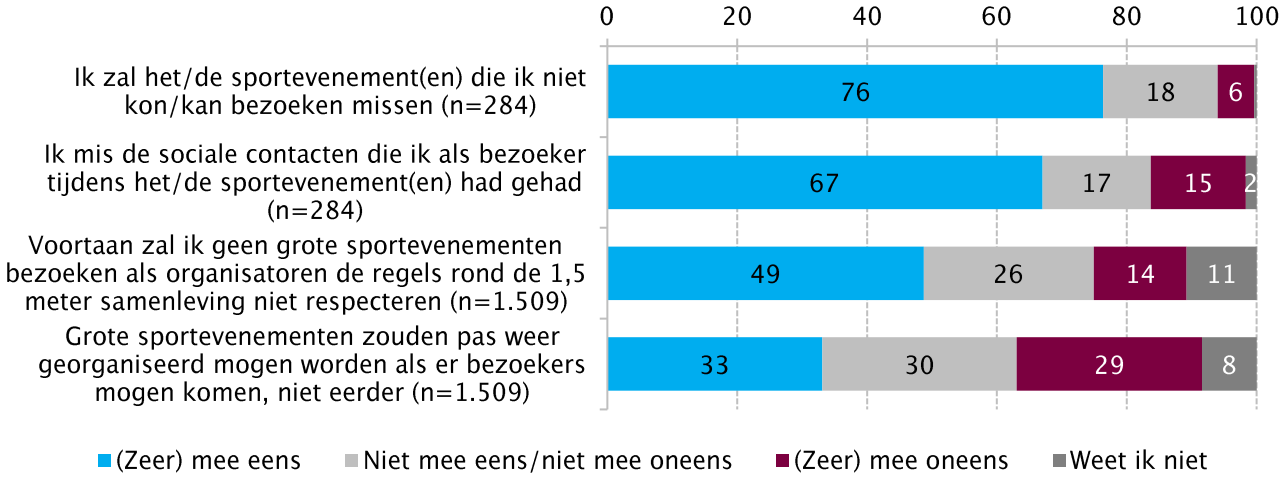
Figuur 7.10 De houding van Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van hun deelname aan sportevenementen in 2020 en de houding van alle Nederlanders (16-79 jaar) ten aanzien van de regels rond de anderhalve-meter-samenleving bij grote sportevenementen in de toekomst (in procenten)

Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Drie kwart van de Nederlanders (16-79 jaar; 76%) die moesten afzien van hun bezoek aan één of meerdere sportevenementen in 2020, ziet het niet kunnen bezoeken als een gemis (figuur 7.11). Zo mist 67 procent van de Nederlanders de sociale contacten die hij/zij als bezoeker tijdens de sportevenementen had gehad. Circa de helft van de Nederlanders (49%) geeft aan geen grote sportevenementen te bezoeken als organisatoren de regels rond de anderhalve-meter-samenleving niet respecteren. Een derde van alle Nederlanders (33%) vindt dat grote sportevenementen pas weer georganiseerd mogen worden als er ook bezoekers naar het sportevenement mogen komen.

Figuur 7.11 De houding van Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van hun bezoek aan sportevenementen in 2020 en de houding van alle Nederlanders (16-79 jaar) ten aanzien van de regels rond de anderhalve-meter-samenleving en het toelaten van toeschouwers bij grote sportevenementen in de toekomst (in procenten)

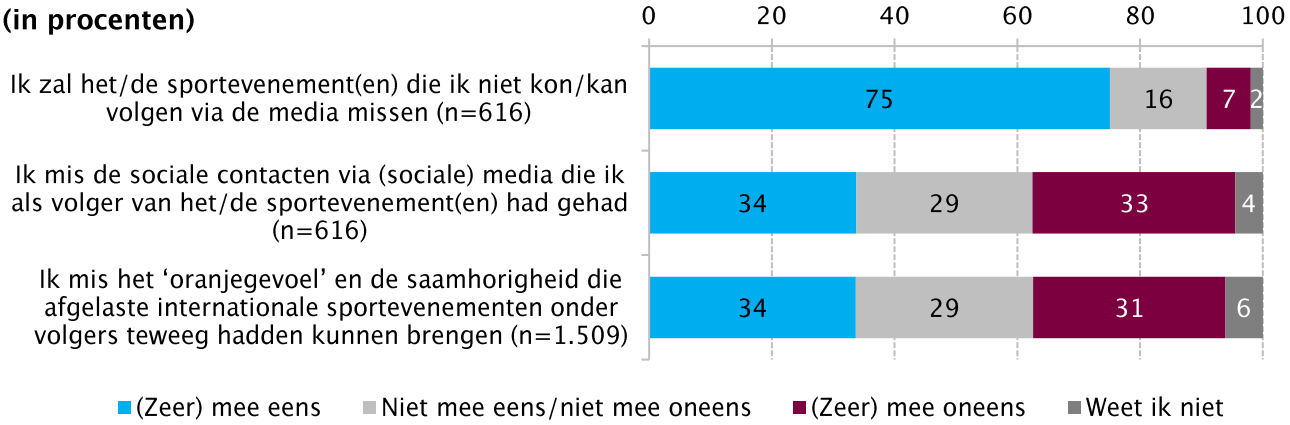
Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Drie kwart van de Nederlanders (16-79 jaar; 75%) die moesten afzien van het volgen van evenementen in 2020, ziet het niet kunnen volgen van sportevenementen via de media als een gemis (figuur 7.12). Zo mist een derde van de Nederlanders (34%) de sociale contacten via (sociale) media die hij/zij als volger van sportevenementen had gehad.

Een derde van alle Nederlanders (34%) mist het 'oranjegevoel' en de saamhorigheid die afgelaste internationale sportevenementen onder volgers teweeg hadden kunnen brengen.

De Hogeschool van Arnhem en Nijmegen deed onderzoek met als doel om zicht te bieden op de maatschappelijke (en financiële) effecten van het wegvallen van het aanbod van 2.000 hardloopevenementen, 2.500 wielersportevenementen en 32 grootschalige sportevenementen door de coronacrisis. Gecorrigeerd voor de inkomsten uit compensatieregelingen wordt de financiële schade voor 2020 geraamd op 125 miljoen euro. De in geld uitgedrukte waarde van het missen van maatschappelijke effecten overstijgt die financiële strop. De maatschappelijk effecten liggen vooral in het gemis aan plezier van een collectieve ervaring dat personen mislopen door het annuleren van deze sportevenementen. Deze (deels fictieve) waarde wordt op 185 miljoen euro geraamd.[20]

Figuur 7.12 De houding van Nederlanders (16-79 jaar) die moesten afzien van het volgen van sportevenementen in 2020 en de houding van alle Nederlanders (16-79 jaar) ten aanzien van de gemiste saamhorigheid door het niet kunnen volgen van sportevenementen (in procenten)

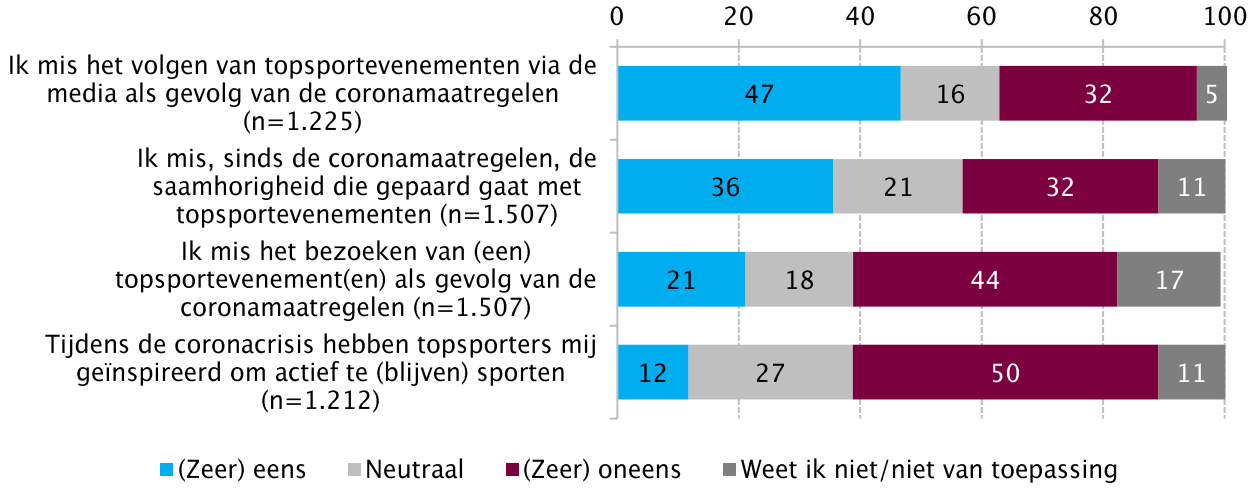
Bron: Nationaal SportOnderzoek (NSO, *online panelonderzoek Ipsos*), juni 2020 (Mulier Instituut).

Als onderdeel van de meting naar de maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport zijn enkele vragen gesteld over het gemis van topsportevenementen als gevolg van de coronamaatregelen. [21] Bijna de helft van de Nederlanders van 16 jaar en ouder (47%) mist het volgen van topsportevenementen via de media als gevolg van de coronamaatregelen (figuur 7.13). Een derde van de Nederlanders (36%) mist de samenhorigheid bij topsportevenementen. Eén vijfde van de Nederlanders mist het bezoeken van topsportevenementen als gevolg van de coronamaatregelen. 12 procent van de Nederlanders geeft aan dat topsporters tijdens de coronacrisis hem of haar hebben geïnspireerd om actief te (blijven) sporten.

[20] Schoemaker, J., Kamper, M., Berfelo, B., Gulikers, J. & Boer, W. de (2020). *Financiële en maatschappelijke schade coronamaatregelen bij sportevenementen*. Arnhem/Nijmegen: HAN.

[21] Van der Roest, J., Dopheide, M, Balk, L., Elling, A., Rycke, J. de en Bosscher, V. (2020). *Maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport*. Utrecht: Universiteit Utrecht/USBO.

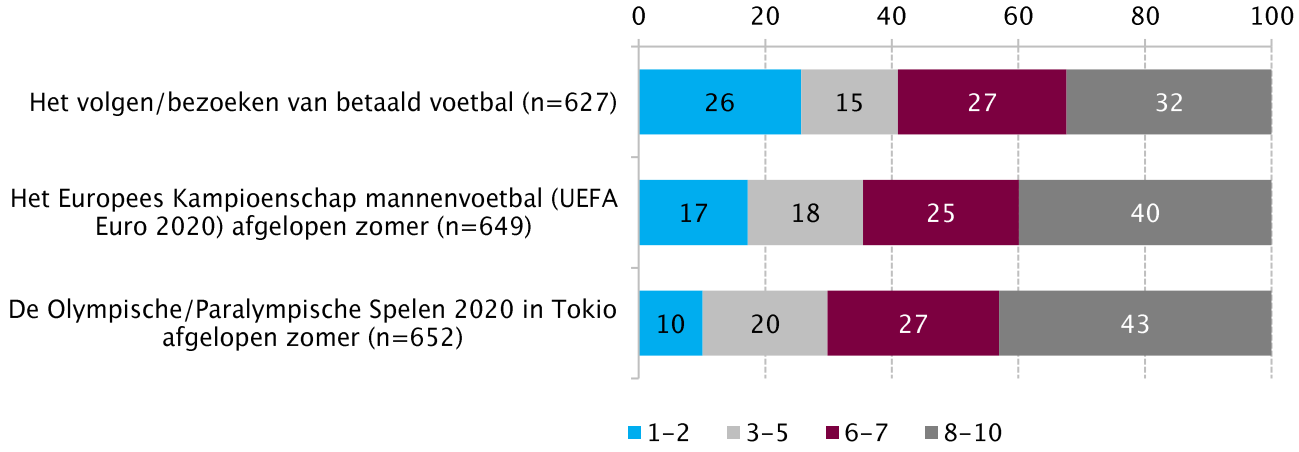
Figuur 7.13 De houding van Nederlanders (16 jaar en ouder) met betrekking tot het gemis van topsportevenementen als gevolg van de coronamaatregelen (in procenten)[1]

Bron: MESSI-meting (I&O Research Panel, online volwassen bevolkingspanel 16 jaar en ouder), najaar 2020.
[1] De totale n is verschillend per stelling. Respondenten kregen de eerste stelling te zien als zij ook topsportevenementen volgden voor de coronamaatregelen. De respondenten kregen de vierde stelling te zien als ze in de 12 maanden voor het ingaan van de coronamaatregelen aan sport en/of recreatief bewegen deden.

Aan de Nederlanders die aangaven topsportevenementen te missen, is gevraagd in welke mate zij bepaalde topsportevenementen missen door middel van het geven van een cijfer van één (helemaal niet) tot tien (heel erg). Zes op de tien Nederlanders (59%) geven een zes of hoger voor de mate waarin zij het volgen/bezoeken van het betaald voetbal in Nederland missen (figuur 7.14). Twee derde van de Nederlanders geeft een zes of hoger voor de mate waarin zij het Europees Kampioenschap mannenvoetbal van afgelopen zomer hebben gemist. Zeven op de tien Nederlanders geven een zes of hoger voor de mate waarin zij de Olympische/Paralympische Spelen van afgelopen zomer hebben gemist.

Figuur 7.14 De mate waarin Nederlanders (16 jaar en ouder) die topsportevenementen hebben gemist als gevolg van de coronamaatregelen bepaalde topsportevenementen hebben gemist (in procenten, 1= helemaal niet en 10 = heel erg)

Bron: MESSI-meting (I&O Research Panel, online volwassen bevolkingspanel 16 jaar en ouder), najaar 2020.

1.4. Blik vooruit

In deze laatste paragraaf wordt een blik in de toekomst geworpen. Veel van de in de eerste meting benoemde zaken blijven actueel, zoals ook hiervoor is betoogd. Die zaken worden hier niet herhaald, er is gekozen voor het schetsen van aanvullende inzichten.

Organisatie is samenspel

De organisatie van een sportevenement is een samenspel van gemeente, veiligheidsregio, organisator en partners/sponsors. Een evenement kan alleen plaatsvinden indien alle partijen hiermee instemmen. Dit leidt ertoe dat een sportevenement op hetzelfde moment in de ene gemeente wel wordt toegestaan en in de andere niet.

Druk op waarde sponsorpakketten

Door het wegvallen van sportevenementen is de waarde van het rechtenpakket van sponsors afgenomen. De beoogde samenwerking en *exposure* kan immers niet tot stand komen. Ook wordt het voor bedrijven nog ingewikkelder om relaties voor een evenement uit te nodigen. Er is de indruk dat veel evenementensponsors zich tot nu toe flexibel en begrijpend hebben opgesteld. Dat neemt niet weg dat er tussen sponsors en rechtenhouders onderhandelingen plaatsvinden over onder meer compensatie en hoe een eventuele verlenging van een samenwerking eruit kan zien. Vraag is welke rechten tegen welke prijs verkocht worden. Hierbij ligt het in de lijn der verwachting dat de prijzen van sponsorpakketten onder (forse) druk komen te staan.

Alternatieven voor sportevenementen

Voor veel bij sportevenementen betrokken organisaties is het plaatsvinden van een sportevenement een middel. Een organisator wil er zijn boterham mee verdienen, een gemeente wil zichzelf op de kaart zetten, bonden willen hun sport promoten, toeschouwers zoeken vermaak en een platform om hun identiteit te etaleren en sponsoren willen zich associëren met de sport en toegang krijgen tot netwerken. Het is niet ondenkbaar dat – zeker bij continuering van de coronacrisis – door betrokkenen gezocht wordt naar alternatieven om doelen te realiseren, buiten de sportevenementensector om. De veerkracht van de sector wordt nadrukkelijk op de proef gesteld.[22]

Verzekeringen heet hangijzer

Bij een blik in de toekomst kunnen verzekeringsmaatschappijen niet onbenoemd blijven. Organisatoren sloten in het verleden annuleringsverzekeringen voor hun evenement af, voor het geval dat het evenement onverhoopt geen doorgang zou kunnen vinden. Verzekeraars zullen vanaf dit jaar extra clausules inbouwen en/of premies (sterk) verhogen omdat de kans op afgelasting vergroot is. Het is de vraag of dit betaalbaar is en hoe de *business case* er dan uit moet zien. In de evenementensector bleek al dat de uitkering van een annuleringsverzekering een heet hangijzer kan zijn: festivalorganisator ID&T trof een schikking met verzekeringsmaatschappijen omdat er discussie was of corona al dan niet buiten de voorwaarden zou vallen.[23] Om deze bedreiging af te wenden heeft de Alliantie van Evenementenbouwers de overheid opgeroepen om te onderzoeken of een gezamenlijk garantiefonds opgericht kan worden.

[22] Miles, L. & Shipway, R. (2020). Exploring the Covid-19 Pandemic As a Catalyst for Stimulating Future Research Agendas for Managing Crises and Disasters at International Sport Events. *Event Management*, Vol. 24, pp. 537–552. 10.3727/152599519X15506259856688.

[23] Witteman, J. (2020, 28 september). *ID&T ontslaat 40 procent van werknemers*. De Volkskrant.

Rem op afgeleide activiteiten

Zeker voor internationale sportevenementen geldt dat die in Nederland frequent gepaard gaan met aanpalende activiteiten, zoals side events, om afgeleide maatschappelijke doelen te realiseren (onder andere stimuleren van sportdeelname, bevorderen van de sociale samenhang). Hiervoor worden vaak aparte legacy- of impactprojecten opgetuigd, die verbonden zijn aan het sportevenement. Met het wegvallen van evenementen kan ook de basis voor aanpalende activiteiten wegvallen. Ervaringen uit het buitenland leren dat legacyprogramma's echter óók doorgang kunnen vinden, ondanks dat het evenement zelf is afgelast.[24]

Verschillen in kwetsbaarheid

De pandemie raakt niet elk sportevenement even hard, zoals ook in de vorige meting is betoogd. Aanvullend kan worden opgemerkt dat organisatoren van sportevenementen waarvoor door bezoekers tickets moeten worden gekocht een lijst van bezoekers hebben. Dat betekent dat zij traceerbaar zijn en er in geval van besmetting contact kan worden opgenomen. Voorstelbaar is dat in het geval van versoepeling van de maatregelen die evenementen eerder kunnen plaatsvinden dan evenementen waarvan de organisator niet in het bezit is van bezoekersgegevens.

Zicht op vaccin biedt houvast

Met het nieuws over een mogelijk effectief vaccin is enig perspectief in de sector ontstaan, al blijft de onzekerheid groot. In het beste scenario kan in de eerste helft van 2021 worden gestart met inentingen van kwetsbare groepen, zoals zorgpersoneel. In dat scenario is te verwachten dat de maatregelen in 2021 stap voor stap worden afgebouwd. De kans dat de sportevenementensector als eerste met maatregelen wordt ontzien, lijkt niet groot. Sinds de progressie van de vaccinontwikkeling zijn plannen in de evenementensector om weer bezoekers te kunnen ontvangen in een stroomversnelling gekomen. Ticketmaster wil in de Verenigde Staten bijvoorbeeld dat personen met een (digitaal) ticket een 'geverifieerde status' krijgen als ze zijn gevaccineerd of recent negatief getest zijn zodat zij met dat bewijs evenementen kunnen bezoeken. Apps op smartphones kunnen daarvoor gebruikt worden.[25]

Big 5 voor evenementen van de toekomst

Eventbranche (2020) onderscheidt vijf trends voor de nabije toekomst van de evenementensector, waarbij in het oog gehouden moet worden dat die breder is dan sportevenementen alleen, ook zakelijke bijeenkomsten en beurzen maken daar deel van uit.[26] De zogenaamde big 5 zijn:

1. Digital event manager. Een digitaal evenementenaanbod was er al jaren maar als gevolg van de pandemie zal het digitaal aanbod veel vaker worden aangeboden.
2. Minder reizen. Digitale evenementen zullen vaker een substituut vormen voor live evenementen. Ze kunnen ook complementair zijn, waardoor er een hybride aanbod ontstaat.

[24] Cianfrone, B.A. & Kellison, T. (2020). The Impact of the Coronavirus Pandemic on a Major Event Legacy: The 2020 National Collegiate Athletic Association Men's Basketball Final Four, *International Journal of Sport Communication*, 2020, 13, pp. 419–426. DOI: 10.1123/ijsc.2020–0244.

[25] Welingelichte Kringen (2020). '*Fans moeten bewezen coronavrij zijn bij bezoek evenementen'*. Geraadpleegd op 12 november 2020 via https://www.welingelichtekringen.nl/anp/fans–moeten–bewezen–coronavrij–zijn–bij–bezoek–evenementen.

[26] Eventbranche (2020). *Big 5*. Geraadpleegd op 10 november 2020 via https://eventbranche.maglr.com/hoe–corona–ons–eventvak–blijvend–verandert/st20.

3. Klein en essentieel. Evenementen zullen kleinschaliger worden en alleen belangrijke evenementen zullen worden georganiseerd. Dit lijkt tegelijkertijd een tegenreactie op de (over)volle evenementenagenda's en de evenementen die tienduizenden personen trokken.
4. Hygiëne manager. Hygiëne vergt veel meer aandacht dan in het verleden (zie ook de vorige meting). Dat stelt eisen aan de organisatie.
5. Hybride gast. Naast digitale gasten (personen die alleen digitaal deelnemen) zullen er meer hybride gasten of bezoekers komen. Dit zijn live bezoekers van een evenement die een grotere groep vertegenwoordigen, waarmee zij via een medium, zoals een tablet, direct contact hebben.

2021 overgangsjaar?

Gezien de situatie en de toekomstperspectieven eind 2020 kan de sportevenementensector 2021 beschouwen als een overgangsjaar, waarna – als het de sector meezit – 2022 een jaar kan worden waarin maatregelingen geen belemmeringen meer vormen voor de organisatie van een sportevenement. Met name in de eerste helft van 2021 dient er rekening mee gehouden te worden dat beperkende maatregelen van kracht blijven. Er zijn in Nederland (en in het buitenland) al evenementen die van het voorjaar van 2021 naar het najaar van 2021 verplaatst zijn, zoals de NN Marathon Rotterdam.[27] Als in 2022 geen beperkende maatregelen meer van kracht zijn kan de sector weer tot bloei komen, al zullen het speelveld en de regels voorgoed veranderd zijn.

Lichtpunten en nieuw elan

Een zwarte zwaan kan als metafoor voor het coronavirus gebruikt worden: dit is een gebeurtenis die niemand van tevoren heeft zien aankomen. Maar de watervogel wordt ook geassocieerd met de start van een volgende dag. Een dag met nieuwe mogelijkheden. Naast de ernstige strubbelingen zijn er de afgelopen maanden ook lichtpunten gesignaleerd. In september werd in Utrecht het eerste internationale sportevenement op Nederlandse bodem gespeeld sinds het uitbreken van de coronapandemie (King of the Court beachvolleybal), CM.com werd de naamgever van het circuit in Zandvoort, SPAR werd sponsor van urban atletiekevenementen, de organisatierechten van het EK Pétanque 2022 (in 's-Hertogenbosch) werden aan een Nederlandse organisator toegewezen, de Koninklijke Wandel Bond Nederland (KWBN) introduceerde een nieuwe wandel.nlapp waarmee meegedaan kon worden aan een Alternatieve Vierdaagse, het NN Running Team organiseerde een wereldwijde virtuele teammarathon met meer dan 100.000 deelnemers, Tulp Keuken werd naamgever van de Heren Hoofdklasse Hockey en de KNVB Eredivisie Vrouwen kwamen met ING als nieuwe partner op de proppen. Bovendien komen er signalen uit de sector dat de coronacrisis de samenwerking, behulpzaamheid en openheid tussen de organisaties in de sector heeft gestimuleerd. Een ontwikkeling die in de toekomt voortgezet zou moeten worden. Zo kan het coronavirus óók gezien worden als een ontwikkeling waarbij de kaarten in de sector opnieuw geschud worden en een keerpunt in de sportevenementensector bewerkstelligen.[28]

[27] Van der Krol, F. (2020). *Jubileumeditie Marathon Rotterdam voor de derde keer verplaatst: 'Voorjaar 2021 niet realistisch'*. Geraadpleegd op 9 november 2020 via https://www.ad.nl/rotterdam/jubileumeditie-marathon-rotterdam-voor-de-derde-keer-verplaatst-voorjaar-2021-niet-realistisch~a9c506cc/.

[28] Ludvigsen, J.A.L. & Hayton, J.W. (2020): Toward COVID-19 secure events: considerations for organizing the safe resumption of major sporting events, *Managing Sport and Leisure*, DOI:10.1080/23750472.2020.1782252.

Bijlage 1. Tijdlijn verspreiding coronavirus

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

		Verspreiding covid-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
Juli	1		Van intelligente lockdown naar ruimte met regels'. NL heft inreisverbod op voor selecte groep landen. Basisafspraken blijven gelden: geen handen schudden, handen wassen, hoesten en niezen in binnenkant elleboog, papieren zakdoekjes gebruiken.	Sportaccommodaties en sportkantines mogen weer open. Ook senioren hoeven net als de jeugd onderling geen afstand meer te houden tijdens het sporten, waardoor het organiseren van wedstrijden weer mogelijk is. In de praktijk houdt dit in dat alle binnen- en buitensporten weer actief worden beoefend, inclusief het spelen van competitie.
			Kabinet verlengt coronasteun banen en economie tot en met 2021. Veel clubs werken met Corona coördinators. Deze zijn aangesteld en herkenbaar aanwezig zijn op de club als aanspreekpunt voor handhavers die controles uitvoeren.	
	17			Platform Ondernemende Sport: volgens monitor Sport & corona van het Mulier Instituut omzetderving veel groter dan verwacht
	28	VWS & GGD: testen graag! Maar alleen bij klachten.		
Augustus	1			NL Actief stelt Protocol verantwoord sporten in de Fitnessbranche op. Dit protocol speelt in op de regelmatige wijzingen vanuit het kabinet over versoepeling (en aanscherping) van corona-maatregelen.
	6		Extra landelijke maatregelen; meeste besmettingen bij vrienden thuis. Maximaal 6 personen op bezoek. Zoveel mogelijk thuiswerken.	
	10			NOC*NSF: in reactie op het toenemende aantal besmettingen Protocol verantwoord sporten opgesteld

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

		Verspreiding COVID-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
Augustus	18		Geen versoepelingen. Juichverbod blijft gelden. Alle kinderen mogen naar school en opvang.	
	24			Handreiking Toeschouwers bij sportwedstrijden (geen vervanging van het Protocol verantwoord sporten)
September	9	Aantal besmettingen neemt snel toe.	Het Kabinet introduceert daarom nieuwe regionale maatregelen om het virus in te dammen. Verbod op samenkomsten van meer dan 50 mensen en om 01:00 uur sluit de horeca.	
	15		Beleidsvrijheid/ruimte zorgt ervoor dat gemeentes zeer verschillend omgaan met hun sportbeleid. Dit leidt tot rechtsongelijkheid onder sportorganisaties en sporters. De sportraad adviseert daarom dat de gehele sportbranche beter op 'de juiste' plekken wordt vertegenwoordigd.	*Sportraad: werkprogramma 2021-2024.* Door de coronacrisis zijn minder mensen gaan sporten en is er een grote terugval in de organisatie van evenementen. Daarbij is de organisatie en financiering van commerciële topsportbeoefening een nog grotere uitdaging geworden.
	23	Start voorrang testen zorg- en onderwijspersoneel		
	25		Kabinet moet werken aan vertrouwen en communicatie. Coronabeleid lijdt aan testcapaciteit en corona-moeheid onder de bevolking.	FNRS- en KNHS: Coronamaatregelen aangescherpt in de regio op basis van landelijke persconferentie
	27	Meer dan 3.000 coronabesmetting-en per dag gemeld		
	28		Persconferentie: Zoveel mogelijk thuiswerken. Bij klachten: blijf thuis en vermijd sociaal contact. Maximaal vier gasten op bezoek. Kamermeerderheid voor mondkapjesplicht in de openbare ruimte	Persconferentie: sport mag door, maar zonder publiek, kantines gaan dicht. NOC*NSF adviseert alle sportbijeenkomsten (inclusief evenementen, trainingen, competitie en wedstrijden) mogen door, maar geen publiek.

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

		Verspreiding COVID-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
September	30	Coronadoden wereldwijd de 1 miljoen gepasseerd.		Gerard Dielessen (algemeen directeur NOC*NSF): het gaat niet goed met verenigingen. Een deel van de inkomsten van verenigingen valt nu weg. Zonder afdoende compensatie kan deze situatie niet lang duren. Koepel wil in gesprek met het Kabinet over compensatiemaatregelen.
Oktober	1		Dringend advies: dragen van mondkapjes in openbare ruimtes ook op scholen.	
	4	Meer dan 4.000 besmettingen per dag in Nederland.		
	9	Meer dan 5.000 besmettingen per dag	CoronaMelder App in heel Nederland te gebruiken	
	13	Meer dan 6.500 besmettingen per dag	GGD is niet meer in staat om ieder besmet persoon te bellen.	
	13		Kabinet en OMT besluiten om over te gaan tot gedeeltelijke lockdown. Alle horeca en restaurants moeten weer sluiten.	Alle amateurcompetities worden per direct stilgelegd. Jongeren tot en met 18 jaar mogen in teamverband blijven trainen. Volwassenen mogen individueel blijven sporten. Sportscholen blijven open. Tennissen (dubbelen) mag, zwembaden gaan werken met een reserveringssysteem en maximaal 30 personen.
				Topsportcompetitie mag doorspelen in Papendal. Vrouwenvoetbal stilgelegd.
	14	7.378 nieuwe besmettingen wederom nieuw dag record.	Start tweede lockdown; Routekaart coronamaatregelen. Publieksversie Bestuurdersversie	Minister Tamara van Ark draait beslissing vrouwenvoetbal terug. Competitie wordt zo snel mogelijk opgepakt.

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

		Verspreiding Covid-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
Oktober	14			NOC*NSF publiceert nieuw Protocol verantwoord sporten [29]gebaseerd op het besluit van het kabinet tot een gedeeltelijke lockdown.
	17		RIVM denk dat tweede lockdown tot (en met) december nodig is.	
	22	Ernst Kuipers van het landelijk Coördinatiecentrum Patiënten spreiding spreekt van een tsunami aan ziekenhuis-opnames	Defensie schakelt het leger in voor het bouwen en bemannen van nieuwe snel-test-straten.	
	27	Voor het eerst sinds de tweede golf worden corona patiënten naar Duitsland overgebracht. Nieuw dag record: 10.007 besmettingen.	Persmoment van het Kabinet: geen extra maatregelen. Gedeeltelijke lockdown in ieder geval tot en met december verlengd. 'Het is te vroeg om nu al conclusies te trekken en op de rem te stappen', aldus premier Rutte.	
	28		Kabinet presenteert verlenging en vernieuwing van steunmaatregelen	
November	3		Persconferentie: ondanks afname besmettingen toch een verzwaringspakket ingevoerd (sluiting van de publieke ruimtes) en verlenging van de huidige maatregelen tot en met medio december. De groepsgrootte buiten gaat van 4 naar 2 personen. Het advies is blijf zoveel mogelijk thuis.	Sporten in de sportschool mag, maar niet in groepsverband. Zwembaden worden gesloten.
	17		Persconferentie: verlening maatregelen zoals bepaald op 13 oktober.	Zwembaden mogen weer open, groepslessen zijn weer toegestaan.

[29] https://nocnsf.nl/media/3499/protocol-verantwoord-sporten-versie161020.pdf

Bijlage 2. Steunmaatregelen voor de sportsector tijdens de coronacrisis

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW)	NOW 1.0	maart, april en mei 2020	5 juni 2020	De Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) voorziet in een tegemoetkoming in de loonkosten voor bedrijven die als gevolg van de coronacrisis gedurende 3 maanden minimaal 20% omzetverlies verwachtten. Doel is zoveel mogelijk banen en inkomens te behouden. Bij de NOW regeling geldt: hoe hoger het omzetverlies, hoe hoger de tegemoetkoming. Bedrijven die ten minste 20% omzetverlies lijden over de periode van 3 maanden kunnen een tegemoetkoming van maximaal 90% van de loonsom krijgen naar rato van de omzetdaling. Bij een omzetverlies van 100% is dat 90%, bij bijvoorbeeld 50% omzetverlies wordt dat 45% van de totale loonsom, et cetera. De NOW 1.0 kon over de periode maart, april en mei 2020 worden aangevraagd bij het UWV. Werkgevers konden de NOW 1.0 tot en met 5 juni 2020 aanvragen
	NOW 2.0	1 juni – 1 oktober 2020	31 augustus 2020	De NOW 2.0 was een voortzetting van NOW 1.0 en had betrekking tot de periode juni, juli en augustus 2020. Aanvragen konden tot en met 31 augustus 2020 gedaan worden. De voorwaarden van NOW 1.0 en NOW 2.0 waren grotendeels hetzelfde, op enkele wijzigingen na. Voor de referentieperiode van de loonsom werd in de NOW 1.0 gekeken naar de totale omzet uit 2019. In de NOW 2.0 werd de referentieperiode gewijzigd naar maart 2020. Een extra voorwaarde aan de NOW 2.0 is dat bedrijven die er nu gebruik van maken dit jaar geen winstuitkering doen aan aandeelhouders, geen bonussen uitkeren en geen eigen aandelen inkopen. Een andere grote aanpassing in de NOW 2.0 is dat de ontslagboete (onder voorwaarden) vervalt. In de NOW 1.0 was vastgesteld dat de subsidie met 150 procent verlaagd wordt als ontslag wegens bedrijfseconomische redenen nodig is, waar deze in de NOW 2.0 naar 100 procent gaat. Dit betekent dat bedrijven gekort worden op de NOW aanvraag voor 100 procent van de loonsom(men) van de werknemer(s) waarvoor ontslag is aangevraagd. In de eerdere NOW regeling zat hier nog een boete van 50 procent van de loonsom aan vast, wat nu dus komt te vervallen. Door de versoepeling van de ontslagvoorwaarden was het voor bedrijven die NOW 2.0 kregen mogelijk werknemers te ontslaan.
	NOW 3.0	Subsidieblok 1: 1 oktober t/m 31 december 2020 Subsidieblok 2: 1 januari t/m 31 maart 2021 Subsidieblok 3: 1 april t/m 30 juni 2021	n.b. n.b. n.b.	De NOW 3.0 is een voortzetting van de NOW 1.0 en NOW 2.0. De NOW 3.0 loopt door tot 30 juni 2021 en is ingedeeld in 3 subsidieblokken van 3 maanden. De belangrijkste wijzigingen omvatten generieke wijzigingen en wijzigingen per subsidieblok. Allereerst vervalt de korting voor het aanvragen van bedrijfseconomisch ontslag helemaal, de reguliere ontslagbescherming blijft daarbij wel in stand. Daartegenover staat dat werkgevers verplicht zijn werknemers die ze om bedrijfseconomische redenen ontslaan te helpen in hun zoektocht naar ander werk. Doen ze dat niet, dan worden ze 5% op hun NOW-uitkering gekort. Verder stijgt de minimale omzetdaling om in aanmerking te komen voor de NOW. Van oktober tot en met december 2020 (subsidieblok 1) kunnen bedrijven met minimaal 20% omzetverlies aanspraak maken. Vanaf januari 2021 moet je minimaal 30% minder omzet draaien om NOW te mogen ontvangen. Daarnaast veranderen enkele voorwaarden per subsidieblok. Binnen de NOW 2.0 werd tot 90% van de loonsom vergoed. Met ingang van de NOW 3.0 vanaf oktober gaat dat omlaag naar 80%, vanaf januari 2021 naar 70% en vanaf april 2021 naar 60%. Daartegenover staat dat je de loonsom ook geleidelijk mag laten dalen (met per tijdvak 10%, 15% en 20%) zonder dat je subsidie moet inleveren.

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS)		15 maart - 15 juni 2020	26 juni 2020	De Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS) hielp ondernemers in sectoren die direct getroffen werden door de kabinetsmaatregelen. Via de TOGS kon een specifieke groep getroffen ondernemers[30] een eenmalige tegemoetkoming van € 4.000 netto krijgen waarmee ze hun vaste lasten konden betalen. De voorwaarden om voor deze regeling in aanmerking te komen waren dat het bedrijf voor 15 maart 2020 opgericht moet zijn, maximale 250 werkzame personen heeft en binnen de vastgestelde selectie sector codes (SBI-codes) valt. Daarnaast moesten de ondernemers verklaren in de periode van 16 maart tot en met 15 juni 2020 een omzetverlies te verwachten van ten minste €4.000 en over dezelfde periode vaste lasten van ten minste €4.000.
Tegemoetkoming Vaste Lasten MKB (TVL)	TVL 1	Juni, juli, augustus en september 2020	30 oktober 2020	De Tegemoetkoming Vaste Lasten MKB (TVL) helpt mkb-bedrijven en zzp'ers bij het betalen van een deel van hun vaste lasten. De tegemoetkoming van minimaal 1.000 euro en maximaal 50.000 euro is voor bedrijven die meer dan 30% van hun omzet hebben verloren in de periode juni, juli, augustus en september 2020 door de coronacrisis. Dezelfde getroffen sectoren uit de TOGS-regeling komen in aanmerking voor de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL). Voorwaarde hierbij is onder andere dat het bedrijf maximaal 250 werknemers heeft, opgericht is voor 15 maart 2020 en minimaal €4.000 aan vaste lasten heeft. Het gaat om vaste lasten die steeds doorlopen, zoals huur, pacht, onderhoud, verzekeringen, vaste leasecontracten, afschrijving van apparatuur en abonnementen. Loonkosten en variabele kosten horen hier niet bij. Loonkosten worden gecompenseerd door de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW). De berekening van de subsidie is: Normale omzet x omzetverlies in% x aandeel vaste lasten in % x 50% = hoogte subsidie Maximaal 50% van de vaste lasten wordt hiermee vergoed. De subsidie per bedrijf is minimaal €1.000 en maximaal €50.000.
	TVL 2	Subsidieblok 1: 1 oktober t/m 31 december 2020 Subsidieblok 2: 1 januari t/m 31 maart 2021 Subsidieblok 3: 1 april t/m 30 juni 2021	n.b. n.b. n.b.	De TVL wordt met een paar aanpassingen verlengd tot en met juni 2021. Net zoals bij de NOW 3.0 in de verlenging van de TVL ingedeeld in 3 periodes van 3 maanden. De TVL is op 4 punten aangepast: - De TVL is in 3 periodes van 3 maanden aan te vragen. Voor iedere periode moet de ondernemer een nieuwe aanvraag doen. - Een bedrijf heeft in 3 maanden minimaal € 3.000 aan vaste lasten, volgens het percentage vaste lasten dat bij zijn SBI-code hoort. Eerder lag deze voorwaarde op een bedrag van € 4.000 in 4 maanden. - Het maximum subsidiebedrag wordt €90.000, in plaats van €50.000. - Het bedrijf heeft minimaal 30% omzetverlies door de coronacrisis. Na 1 januari 2021 wordt de TVL en de grens voor omzetverlies in stappen verhoogd.

[30] Lijst van branches en sectoren die in aanmerking komen voor de TOGS regeling. https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/togs/vastgestelde-sbi-codes-0.

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tijdelijke overbruggings-regeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	Tozo 1	maart-mei 2020	31 mei 2020	De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo) biedt zelfstandige ondernemers 3 maanden inkomensondersteuning tot aan het sociaal minimum. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat het totale inkomen als gevolg van de coronacrisis onder het bijstandsniveau is gekomen. Daarnaast is het mogelijk om een lening voor bedrijfskapitaal aan te vragen. Tozo 1 gold van 1 maart tot en met 31 mei 2020 en was tot en met 31 mei 2020 aan te vragen bij de woongemeente.
	Tozo 2	Juni, juli, augustus en september 2020	30 september 2020	De Tozo 2 liep van 1 juni tot en met 30 september 2020. De voorwaarden van Tozo 1 en 2 waren grotendeel hetzelfde. Wel werd vanaf Tozo 2 ook een partnertoets gedaan voor het bepalen van de hoogte van de uitkering. Verder is in de Tozo 2 toegevoegd dat bij een aanvraag voor een lening bedrijfskapitaal een verklaring gegeven moet worden dat er geen surseance van betaling of faillissement is aangevraagd of verkregen.
	Tozo 3	1 oktober 2020- 31 maart 2021	n.b.	Vanaf 1 oktober is de Tozo verlengt tot en met 31 maart 2021. Deze Tozo 3 lijkt op zijn voorgangers. Het verschil is dat er meer budget gereserveerd wordt voor omscholing.
	Tozo 4	1 april t/m 30 juni 2021	n.b.	Vanaf 1 april 2021 zal Tozo 4 van kracht zijn. Hierbij zal naar verwachting een vermogenstoets worden toegepast. Meer informatie over Tozo 4 volgt echter begin 2021
Verschillende belasting-maatregelen		12 maart t/m 31 december	1 oktober 2020	De Belastingdienst heeft een flink aantal regelingen om de administratieve en financiële lasten voor ondernemers te verlichten. De tijdelijke maatregelen zijn onder meer gericht op uitstel van betaling van bijvoorbeeld inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Het gaat hierbij om de belastingen tot 1 januari 2021. Het terugbetalen van de belastingschuld start vanaf 1 juli 2021 met een betalingsregeling van 36 maanden. Het aanvragen van bijzonder uitstel van belasting kon tot 1 oktober 2020.
Garantie- en kredietregelingen	Go-C			In de Garantie-Ondernemingsfinanciering (GO-C)- regeling is een aparte coronamodule opgenomen. Hiermee kunnen banken krediet verstrekken aan ondernemingen in verband met liquiditeitstekorten als gevolg van het coronavirus. Dit zijn leningen met een maximum looptijd van 6 jaar, tussen de €1,5 en €150 miljoen per onderneming, waarbij de staat voor 80% (grootbedrijf) en 90% (MKB) garant staat.
	BMKB			Via de regeling Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) staat het de overheid borg voor kredieten aan ondernemers, zodat zij makkelijker geld kunnen lenen bij kredietverstrekkers zoals banken.
	COL			Met de regeling Corona-Overbrugginslening (COL) kunnen bedrijven zoals start-ups, scale-ups of innovatief MKB-ers, die overwegend met extern vermogen gefinancierd zijn, extra financiering ontvangen.
	KKC			De Klein Krediet Corona (KKC) regeling is gericht op de kleine ondernemers. De Nederlandse overheid gaat voor 95 procent garant staan voor €750 miljoen aan overbruggingskredieten voor kleine ondernemingen met een relatief kleine financieringsbehoefte (van €10.000 tot €50.000).
	Qredits			Qredits is een stichting die microkredieten verstrekt aan startende ondernemers en kleine bedrijven. Met deze maatregel kunnen ondernemers met krediet uitstel tot aflossing aanvragen en rentekorting krijgen en wordt er Overbruggingskrediet verstrekt.

Tabel B2.2 Overzicht sportspecifieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid en andere instellingen in 2020

Steunmaatregel	Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties COVID-19 (TVS)	1 maart tot 1 juni 2020	14 oktober 2020	In een kamerbrief van 1 mei 2020 is aangegeven dat gemeenten gecompenseerd worden voor de kwijtschelding van huurkosten voor sportverenigingen die geconfronteerd worden met een omzetdaling over de periode van 1 maart 2020 tot 1 juni 2020. Dit is vervolgens uitgewerkt in de regeling Tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties COVID-19 (TVS). Gemeenten, sportbedrijven of particuliere verhuurders konden tot 14 oktober 2020 een tegemoetkoming aanvragen voor de in de periode 1 maart 2020 tot 1 juni 2020 misgelopen huurinkomsten als gevolg van de kwijtschelding van de huren voor sportverenigingen. Een gemeente, sportbedrijf of particuliere verhuurder komt slechts in aanmerking voor een tegemoetkoming indien de huur ten laste van de amateursportorganisatie daadwerkelijk is kwijtgescholden gedurende de periode van 1 maart 2020 tot 1 juni 2020. Daarnaast kan slechts eenmaal gebruikt gemaakt worden van deze regeling. Voor de regeling is €89,5 miljoen beschikbaar. Indien het totaal beschikbare bedrag overschreden wordt, vindt een verdeling naar rato plaats. Van alle aanvragen wordt dan eenzelfde percentage vergoed.
Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO)	Periode 1: 1 maart tot en met 31 mei 2020 Periode 2: 1 juni tot en met 31 augustus	11 oktober 2020	De regeling Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO) is bedoeld voor sportverenigingen die, ten opzichte van dezelfde periode in 2019, ten minste 20% van hun omzet zijn verloren als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19. De regeling is met name bedoeld voor sportverenigingen die niet (voldoende) gebruik kunnen maken van de reeds getroffen generieke steunmaatregelen, zoals de NOW. Voor veel sportverenigingen bleek het namelijk niet mogelijk om te voldoen aan de voorwaarden uit de regelingen of bleek de financiële tegemoetkoming onvoldoende om de sportverenigingen te helpen. Het is mogelijk om voor 2 periode een tegemoetkoming aan te vragen: - Periode 1: 1 maart t/m 31 mei 2020 - Periode 2: 1 juni t/m 31 augustus 2020 Voor de regeling komen 2 groepen in aanmerking: - Categorie A: Sportverenigingen met of zonder een sportaccommodaties in eigendom en doorlopende lasten van meer dan €500 en minder dan €4.000 in een van de periodes. - Categorie B: Sportverenigingen met een sportaccommodaties in eigendom en doorlopende lasten van ten minste €8.000 in een van de periodes, na aftrek van een ontvangen tegemoetkoming op grond van de TOGS of TVL. De vergoeding binnen de TASO is voor sportverenigingen in categorie A maximaal €7.000, verdeeld over 2 perioden (maximaal €3.500 per periode). Voor sportverenigingen in categorie B is de vergoeding maximaal €12.000, wederom verdeeld over 2 perioden (maximaal €6.000 per periode). In totaal is €44,5 miljoen beschikbaar. Indien dit bedrag overschreden wordt, vindt er een loting plaats.
Borgstelling Noodkrediet Stichting Waarborgfonds Sport		n.b.	Sportorganisaties die door de coronacrisis te maken krijgen met liquiditeitsproblemen kunnen bij de bank een tijdelijke lening aanvragen, een zogenaamd Noodkrediet. Voor een dergelijke lening vraagt de bank een borgstelling omdat zij zekerheid wil dat de lening wordt terugbetaald. Stichting Waarborgfonds Sport kan deze borgstelling verzorgen, indien deze wordt aangevraagd.

Tabel B2.3 Aantal aanvragen van de NOW 1.0 en uitbetaalde NOW 1.0 subsidies, uitgesplitst naar sector binnen de sport

	Totaal aantal bedrijven *(absolute aantallen)*	Aantal bedrijven met NOW 1.0 *(absolute aantallen)*	Percentage bedrijven met NOW 1.0 *(percentage)*	Uitbetaalde NOW 1.0 subsidies *(miljoenen euro's)*
Totaal Nederland	**1.871.415**	**120.970**	**6**	**€ 7.894**
Totaal Sport	**36.240**	**4.280**	**12**	**€ 151**
85511 Zeil- en surfscholen	280	30	11	€ 1
85519 Overig sportonderwijs	22.105	535	2	€ 8
93111 Zwembaden	240	140	58	€ 16
93112 Sporthallen en -zalen	460	220	48	€ 12
93113 Sportvelden	130	25	19	€ 1
93119 Overige sportaccommodaties	720	340	47	€ 17
93121 Veldvoetbal	1.605	850	53	€ 31
93122 Veldsport in teams (geen voetbal)	320	120	38	€ 2
93123 Atletiek	40	5	13	*
93124 Tennis	385	80	21	€ 1
93125 Paardensport en maneges	1.895	275	15	€ 3
93126 Wielersport	85	10	12	*
93127 Auto- en motorsport	260	5	2	*
93128 Wintersport	30	5	17	*
93129 Overige buitensport	335	50	15	€ 1
9313 Fitnesscentra	1.395	675	48	€ 27
93141 Individuele zaalsport	180	45	25	*
93142 Zaalsport in teamverband	60	5	8	*
93143 Kracht- en vechtsport	270	30	11	€ 1
93144 Bowlen, kegelen, biljarten e.d.	50	20	40	€ 1
93145 Denksport	40	*	*	*
93146 Sportscholen	1.515	435	29	€ 8
93149 Overige binnensport en omnisport	95	20	21	*
93151 Zwem- en onderwatersport	100	10	10	*
93152 Roei-, kano-, zeil- en surfsport	300	10	3	*
93191 Beroepssportlieden	375	10	3	€ 1
93192 Hengelsport	55	*	*	*
93193 Verzorgen van vistochten	80	10	13	*
93194 Supportersverenigingen (sport)	35	*	*	*
93195 Organisatie van sportevenementen	1.530	165	11	€ 7
93196 Sportkoepels en -adviesorganen	495	75	15	€ 10
93199 Overige sport (rest)	355	20	6	€ 1
93291 Jachthavens	420	45	11	€ 1

Bron: CBS/UWV, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Te kleine aantallen.

Tabel B2.4 Aantal aanvragen van de NOW 2.0 en uitbetaalde NOW 2.0 subsidies, uitgesplitst naar sector binnen de sport

	Totaal aantal bedrijven *(absolute aantallen)*	Aantal bedrijven met NOW 2.0 *(absolute aantallen)*	Percentage bedrijven met NOW 2.0 *(percentage)*	Uitbetaalde NOW 2.0 subsidies *(miljoenen euro's)*
Totaal Nederland	**1.871.415**	**54.100**	**3**	**3.603**
Totaal Sport	**36.240**	**1.910**	**5**	**71**
85511 Zeil- en surfscholen	280	15	5	*
85519 Overig sportonderwijs	22.105	160	1	2
93111 Zwembaden	240	110	46	8
93112 Sporthallen en -zalen	460	135	29	8
93113 Sportvelden	130	10	8	1
93119 Overige sportaccommodaties	720	190	26	9
93121 Veldvoetbal	1.605	320	20	16
93122 Veldsport in teams (geen voetbal)	320	35	11	*
93123 Atletiek	40	5	13	*
93124 Tennis	385	25	6	*
93125 Paardensport en maneges	1.895	80	4	1
93126 Wielersport	85	5	6	*
93127 Auto- en motorsport	260	5	2	*
93128 Wintersport	30	*	*	*
93129 Overige buitensport	335	15	4	*
9313 Fitnesscentra	1.395	360	26	11
93141 Individuele zaalsport	180	15	8	*
93142 Zaalsport in teamverband	60	*	*	*
93143 Kracht- en vechtsport	270	15	6	*
93144 Bowlen, kegelen, biljarten e.d.	50	20	40	*
93145 Denksport	40	*	*	*
93146 Sportscholen	1.515	200	13	3
93149 Overige binnensport en omnisport	95	10	11	*
93151 Zwem- en onderwatersport	100	5	5	*
93152 Roei-, kano-, zeil- en surfsport	300	5	2	*
93191 Beroepssportlieden	375	5	1	1
93192 Hengelsport	55	*	*	*
93193 Verzorgen van vistochten	80	5	6	*
93194 Supportersverenigingen (sport)	35	*	*	*
93195 Organisatie van sportevenementen	1.530	95	6	5
93196 Sportkoepels en -adviesorganen	495	45	9	4
93199 Overige sport (rest)	355	10	3	*
93291 Jachthavens	420	10	2	*

Bron: CBS/UWV, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Te kleine aantallen.

Tabel B2.5 Aantal toegekende TOGS aanvragen en uitbetaalde TOGS subsidies, uitgesplitst binnen sportsector

Sector	SBI-code	Toegekende aanvragen	Uitbetaald
Overig sport- en recreatieonderwijs	85.51.9	3.813	€ 15.252.000
Veldvoetbal	93.12.1	1.853	€ 7.412.000
Fitnesscentra	93.13	1.431	€ 5.724.000
Sportscholen	93.14.6	1.119	€ 4.476.000
Paardensport en maneges	93.12.5	939	€ 3.756.000
Kantines en contractcatering	56.29	794	€ 3.176.000
Tennis	93.12.4	862	€ 3.448.000
Overige sportaccommodaties	93.11.9	694	€ 2.776.000
Veldsport in teams (geen voetbal)	93.12.2	737	€ 2.948.000
Organiseren van sportevenement	93.19.5	586	€ 2.344.000
Sport en recreatie	93	505	€ 2.020.000
Sporthallen en - zalen	93.11.2	421	€ 1.684.000
Overige buitensport	93.12.9	330	€ 1.320.000
Individuele zaalsport	93.14.1	286	€ 1.144.000
Kracht- en vechtsport	93.14.3	238	€ 952.000
Zwembaden	93.11.1	251	€ 1.004.000
Zwem- en onderwatersport	93.15.1	201	€ 804.000
Zaalsport in teamverband	93.14.2	200	€ 800.000
Roei-, kano-, zeil- en surfsport	93.15.2	158	€ 632.000
Jachthavens	93.23.1	153	€ 612.000
Overige binnensport en omnisport	93.14.9	127	€ 508.000
Zeil- en surfscholen	85.51.1	105	€ 420.000
Overige sportactiviteiten	93.19.8	104	€ 416.000
Atletiek	93.12.3	111	€ 444.000
Bowlen, kegelen, biljarten e.d	93.14.4	92	€ 368.000
Sportvelden	93.11.3	98	€ 392.000
Auto- en motorsport	93.12.7	83	€ 332.000
Wielersport	93.12.6	48	€ 192.000
Verzorgen van vistochten	93.19.3	40	€ 160.000
Wintersport	93.12.8	37	€ 148.000
Denksport	93.14.5	24	€ 96.000
Hengelsport	93.19.2	15	€ 60.000
Totaal		**16.455**	**€ 65.820.000**

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), 8 juni 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B2.6 Aantal toegekende TVL-1 aanvragen en uitbetaalde TVL-1 subsidies, uitgesplitst binnen sportsector

Sector	SBI-code	Toegekende aanvragen	Toegekend bedrag
Veldvoetbal	93.12.1	440	€ 2.800.000
Fitnesscentra	93.13	399	€ 3.800.000
Overige sport- en recreatieonderwijs	85.51.9	335	€ 1.300.000
Kantines en contractcatering	56.29	306	€ 2.300.000
Sportscholen	93.14.6	254	€ 1.900.000
Organiseren van sportevenementen	93.19.5	251	€ 4.800.000
Overige sportaccommodaties	93.11.9	245	€ 3.100.000
Sport en recreatie	93	167	€ 2.300.000
Sporthallen en -zalen	93.11.2	144	€ 1.600.000
Tennis	93.12.4	128	€ 401.000
Paardensport en maneges	93.12.5	123	€ 1.200.000
Veldsport in teams (geen voetbal)	93.12.2	74	€ 332.000
Zwembaden	93.11.1	56	€ 802.000
Totaal		**2.922**	**€ 26.635.000**

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), 6 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Bijlage 3. Sportondernemers

Tabel B3.1 Kerncijfers per categorie sportondernemers (in absolute aantallen)

Categorie	Aantal bedrijven	Aantal vestigingen van bedrijven	Aantal bedrijven **	Aantal bedrijven aangesloten bij brancheorganisatie	Aantal medewerkers incl. parttime	Wekelijkse sportbeoefenaars (in % van bevolking 12-79 jaar)***
	CBS (2020 2e kw)	CBS (2020)	Schatting door POS (2020)	Schatting door POS (2020)	Schatting door POS (2020)	Gezondheids-enquête (2018)
Fitnesscentra	1.395	1.890	3.900	1.000	60.000	25,1
Fitnessondernemers			*1.800*		*50.000*	
Boutiques			*2.100*		*10.000*	
Dansscholen	2.620	n.b.	2.388	2.388	5.000	1,2
Yogacentra	n.b.	n.b.	1.500	370	10.000	3
Vechtsportcentra	n.b.	n.b.	1.000	1.000	5.000	0,2
Zwembaden*	240	400	691	518	9.558	5,8
Budosport scholen	n.b.	n.b.	650	550	950	n.b.
Watersportcentra	400	395	600	350	7.500	0,4
Hippische sportcentra	1.895	1.895	423	423	2.700	1,6
Squashcentra	n.b.	n.b.	302	70	2.500	0,8
Golfbanen	n.b.	n.b.	200	140	3.500	2
Buitensport bedrijven	n.b.	n.b.	150	60	3.000	n.b.
Klim- en bergsportcentra	n.b.	n.b.	80	51	1.760	0,2
Skatecentra	n.b.	n.b.	18	18	250	0,2
Ski indoorcentra	n.b.	n.b.	56	56	1.400	0,5

Bron: CBS, 2020; Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS), 2020; CBS/RIVM, Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

* Deze categorie betreft commerciële zwembaden.

** We gaan ervan uit dat deze schatting betrekking heeft op het aantal vestigingen van bedrijven.

Op basis van de indeling naar typen bedrijven en de schattingen van brancheorganisaties is de verwachting is dat sommige categorieën bedrijven overlap met elkaar vertonen, waaronder in aantallen bedrijven en aantal medewerkers, bijvoorbeeld voor fitnesscentra, yogacentra, vechtsport en/of budosport.

*** Dit betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van de sport in het algemeen die hoort bij de branche, niet de sportbeoefenaars bij de betreffende centra/accommodaties.

Het cijfer voor klim- en bergsport betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van klimsport.

Het cijfer voor budosport is onbekend omdat budosport meerdere sporten omvat.

Het cijfer voor skatecentra betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van skaten en skeeleren.

Het cijfer voor watersport betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van zeilen.

Bijlage 4. Bronnen financiële stromen binnen de topsport

Tabel B4.1 Bronnen financiële stromen binnen de topsport

Letter	Pijl	Omschrijving	Bron(nen)	
A	1	Bijdrage ministerie van VWS aan Fonds voor de Topsporter	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	2	Bijdrage ministerie van VWS aan topsportprogramma's	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	3	Bijdrage ministerie van VWS aan topsportevenementen	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	4	Bijdrage ministerie van VWS aan dopingbestrijding	Rijksbegroting 2021 VWS	
C	5	Bijdrage Nederlandse Loterij aan topsport richting NOC*NSF	Notitie Bestedingsplan 2021	
G	6	Bijdrage private partijen aan NOC*NSF (topsport)		
G	7	Bijdrage private partijen aan CTO'S		
G	8	Bijdrage private partijen aan sportbonden (topsport)	NOC*NSF	
G	9	Bijdrage private partijen aan commerciële topsportorganisaties/-clubs/-teams		
B	10	Bijdrage NOC*NSF aan CTO's	NOC*NSF	
B	11	Bijdrage NOC*NSF aan sportbonden (topsport)	NOC*NSF	
H	12	Bijdrage media & toeschouwers aan sportbonden	NOC*NSF	
H	13	Bijdrage media & toeschouwers aan commerciële topsportorganisaties/-clubs/-teams		
D	14	Bijdrage van sportbonden aan topsporters	PM	
	15	Bijdrage van sportverenigingen aan sportbonden (topsport)	PM	
	16	Bijdrage vanuit provincies aan CTO's	PM	
	17	Bijdrage van gemeenten aan CTO's	PM	
	18	Bijdrage van gemeenten aan RTC's	PM	
F	19	Bijdrage van commerciële topsportclubs/-teams aan topsporters		
I	20	Bijdrage Fonds voor de Topsporters aan de topsporters	Rijksbegroting 2021 VWS	NOC*NSF
J	21	Bijdrage vanuit noodfondsen/regelingen voor de topsporters	Rijksoverheid	NOC*NSF
K	22	Bijdrage vanuit prijzen-en/of startgelden aan de topsporters		
G	23	Bijdrage vanuit persoonlijke sponsoren aan topsporters		
L	24	Overige inkomsten aan topsporters		

Bijlage 5. Door ZonMW gefinancierd onderzoek sport en corona

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020

Titel	Samenvatting NL
Wijkgerichte follow-up van ontsluiting van sportvelden en scholen in Leiden, de COVID Radar in de praktijk	In de gemeente Leiden zijn drie proefgebieden benoemd waar sportvelden en scholen vanaf medio mei 2020 worden ontsloten (Roomburg, Noord, Zuid) en waar een zomerprogramma wordt georganiseerd. In die gebieden, die op basis van postcode kunnen worden herkend, worden (social distancing-) gedrag en klachten van bewoners dagelijks gevolgd doordat bewoners worden aangemoedigd dagelijks de vragen in de door het LUMC begin april gelanceerde app "CovidRadar" te beantwoorden. Door follow-up in de tijd kunnen de effecten van overheidsmaatregelen op gezondheidsklachten en COVID19 ziekteverschijnselen op wijk-/populatieniveau worden gevolgd en kunnen op wijkniveau vroegtijdig aanwijzingen voor opflakkering van de virusinfectie worden gesignaleerd.
Kwetsbare personen in beweging: aanpassing van het beweegaanbod aan het 'nieuwe normaal'	Doel van dit actie-ondersteunend onderzoek is het beweegaanbod van het Ouderenfonds (Oldstars) en de Bas van de Goor Foundation (Nationale Diabetes Challenge (NDC) met een lerend onderzoekstraject begeleiden bij het (continu) aanpassen van hun aanbod aan de eisen van het 'nieuwe normaal' én de behoeften van deelnemers en uitvoerende professionals.
Het COFIT-20 project: het stimuleren van lichamelijke activiteit middels online livestream groepslessen voor mensen met een ernstige psychische aandoening tijdens COVID-19	Het COFIT-20 project wil met behulp van een online livestream beweeginterventie, de achteruitgang in psychische en lichamelijk functioneren en sociale interacties stimuleren bij mensen met een ernstige psychische aandoening. Samen met de verschillende partners (de GGZ, de gemeente, de sportexperts en ervaringsdeskundigen) wil het UMC Utrecht een protocol ontwikkelen voor een online livestream beweeginterventie, die zal worden gegeven door beweegcoaches.
Invloed van grote (hardloop)evenementen op de besmettingsgraad van COVID-19	De Stichting Zevenheuvelenloop ontwikkelt samen met onder andere de lokale en regionale overheden, de veiligheidsregio's en de Nationale Spoorwegen (NS) een protocol om een hardloopevenement voor ca. 20.000 deelnemers op een veilige manier te laten plaatsvinden in november 2020. Het protocol is gebaseerd op de richtlijnen voor de '1.5-meter samenleving', en beslaat de gehele inrichting van de organisatie. Een dergelijk protocol voor de uitvoer van grote (hardloop) evenementen bestaat nog niet, waarbij het tevens onbekend is wat de directe invloed is van dit protocol op de besmettingsgraad van COVID-19 na de Zevenheuvelenloop. In dit onderzoek wordt getest of het protocol voor een 'corona-proof editie' van een groot hardloop-evenement voldoet en daarmee direct geïmplementeerd kan worden voor andere (hardloop)evenementen.
Cooling solutions for (Covid-19) healthcare workers	COVID-19 zorgpersoneel draagt beschermende kleding zoals een plastic schort, mondkapje, haarnetje en spatbril om besmetting met het coronavirus op de werkvloer te voorkomen. Hoewel effectief, beperkt deze beschermende kleding de afgifte van warmte aan de omgeving waardoor veel COVID-19 zorgmedewerkers hittestress ervaren. Het COOLVID project "Cooling solutions for (COVID-19) healthcare workers" is een spin-off van het Thermo Tokyo project en heeft als doel om kennis en kunde over het inzetten en toepassen van koelstrategieën uit de topsport naar de zorgsector te vertalen en implementeren. Specifiek richten wij ons op verplegend personeel. Toegepaste koelinterventies kunnen hittestress substantieel verminderen, waardoor de fysieke en cognitieve prestaties van zorgprofessionals verbeteren en de hersteltijd na een werkshift vermindert. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Radboudumc in samenwerking met TNO, Inuteq en NOC*NSF.
Metingen en CFD simulaties van aerosolverspreiding en aerosolreductie in fitnesszaal	Doel van het onderzoek is te kijken hoe sportscholen en overige binnensportruimtes op een verantwoorde manier open kunnen blijven voor sporters, ook wanneer er minder buiten gesport kan worden of bij een tweede of derde golf van dit virus of toekomstige pandemieën. Er is een film gemaakt van deze testdag. De studie wordt uitgevoerd door de faculteiten Built Environment en Industrial Design van TU/e en PlasmaMade en is mede mogelijk gemaakt door Sportinnovator en de gemeente Eindhoven. Isala Ziekenhuizen, Go2Sure, NL Actief, NOC*NSF en de multinationale organisaties Ansys en de Avicenna Alliance for Predictive Medicine zijn nauw betrokken bij het onderzoek.
Verdiepingsonderzoek aerosolen en binnensport	Het doel van deze opdracht is meer zicht te krijgen op de mogelijkheden om aerosolconcentraties tijdens sportbeoefening in een binnensportaccommodatie te reduceren en te reguleren met inzet van luchtreiniging en bijbehorend monitoringssysteem. Onderzoek hiernaar acht het Topteam Sport relevant in het kader van de actuele situatie rondom COVID-19.

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
Online Life Goals sessies voor kwetsbare mensen	Door het coronavirus zijn Amsterdammers die het moeilijk hebben, de doelgroep van dit initiatief, nog kwetsbaarder. De meest kritieke groep zijn de jonge dak- en thuislozen. In allerijl bouwt gemeente Amsterdam samen met hulporganisaties sporthallen om tot noodopvang. Online Life Goals sessies: De online Life Goals sessies beogen om minimaal 200 dak- en thuislozen jongeren in Amsterdam te bereiken en via een online platform, in tijden van de coronacrisis, weer deel te laten nemen aan de maatschappij. Het initiatief bereikt deelnemers via samenwkende instellingen, tijdelijke lokale opvang locaties (sporthallen) en brengt hen letterlijk en figuurlijk in beweging door online Life Goals sessies. Door 12 Maatschappelijke Sportcoaches op te leiden en in te zetten op dit project beogen wij minimaal 200 dak- en thuisloze jongeren te bereiken met online Life Goals sessies. Wij beogen middels deze digitale sessies eenzaamheid onder onze doelgroep te bestrijden en het contact met onze huidige deelnemers te behouden zodat wij ze in de toekomst weer op veld terugzien. Kracht van sport: Life Goals Amsterdam wil bijdragen aan een stad waarin niemand buitenspel staat en gebruikt de kracht van sport en ontmoeting om mensen weer mee te laten doen. Sport en ontmoeting maakt het mogelijk om grenzen te verleggen het gevoel van eigenwaarde te hervinden en een nieuw sociaal netwerk te creëren.
Introductie van de Special Olympics 'Scoor Je Pr! App' in VG zorginstellingen	In Nederland wonen veel mensen met een verstandelijke beperking die gedurende de dag ondersteuning nodig hebben bij alle aspecten van het dagelijks leven. Door de verregaande maatregelen ten gevolgde van de COVID-19 uitbraak zijn deze mensen noodgedwongen thuis te blijven. Ze worden liefdevol door de dagelijkse groepsleiding ondersteund maar door de opgelegde restricties komen aspecten voor een betekenisvolle dag en dagelijks geluk zwaar onder druk te staan. Denk aan sporten, beweging, bewegingstherapie, een zinvolle invulling van de dag en betekenisvolle relaties. Scoor je PR! app. Om hier iets aan te doen heeft Special Olympics Nederland Mentech Innovations de Scoor je PR! app laten ontwikkelen. Deze app stimuleert mensen met een verstandelijke beperking om te bewegen, door middel van instructiefilmpjes om zo hun kracht, beweging en uithoudingsvermogen te trainen en daarmee een gezonde levensstijl te ontwikkelen. In de filmpjes met de oefeningen voor het verbeteren van kracht, balans en uithoudingsvermogen spelen 'athlete leaders' van Special Olympics de hoofdrol. Met het ontwikkelen zijn de WCAG-richtlijnen aangehouden, hebben sporters met een verstandelijke beperking meegedacht in het proces en is een voorleesfunctie aanwezig om zo ook sporters die moeite hebben met lezen te kunnen helpen.
Protective Full Face Snorkeling Mask	Als gevolg van de Corona crisis is er een continu gebrek aan beschermende middelen voor hulpverleners in de medische, paramedische, verzorgings-, voedsel-, beveiligings- en transportsector. Honderdduizenden hulpverleners en medewerkers in vitale sectoren staan bloot aan het risico van besmetting. Sterker nog honderden mensen in deze sectoren raken momenteel besmet. De continuïteit van de medische zorg onder meer in de IC's staat onder druk door het gebrek aan inzetbaar personeel. In samenwerking met het Albert Schweizer ziekenhuis in Dordrecht heeft Pacific Diving op 20 maart zogenaamde Full Face snorkel maskers zodanig aangepast dat er luchtfilters van beademingsautomaten op gemonteerd kunnen worden. Het doel van het project is stabiele, betrouwbare, produceerbare en goed gedocumenteerde concepten voor de levering van met luchtfilters uitgeruste standaard "off the shelve" full face snorkelmaskers te ontwikkelen en te implementeren en om een website waarin de kennis en ervaring over de ontwikkeling, het gebruik en de documentatie van dergelijke maskers is vastgelegd te ontwikkelen
Oefenkit thuisrevalidatie voor patiënten met een neurologische aandoening op leeftijd met een verminderde handfunctie	Volgens de hersenstichting krijgen jaarlijks 42.300 mensen in Nederland een Cerebraal Vasculair Accident (CVA), van wie er ongeveer 9.000 mensen overlijden. Een groot deel van deze mensen gaat naar huis en maar liefst 1 op de 5 heeft zorg nodig in het verpleeghuis vanwege (ernstige) beperkingen. Veel van de CVA-patiënten hebben een beperkte handfunctie en uit onderzoek blijkt dat het trainen/oefenen van de aangedane arm van groot belang is voor herstel en taken in het dagelijks leven. Ouderen vinden de inzet van en het werken met digitale hulpmiddelen niet altijd even makkelijk. Dit in combinatie met de huidige situatie, waarin contactmomenten met therapeuten tot een minimum zijn beperkt, heeft geleid tot de ontwikkeling van een oefenkit voor thuisrevalidatie. Deze kit bestaat uit een handboek met oefeningen voor een verzwakte handfunctie en objecten waarmee de oefeningen gedaan kunnen worden. De kit zal dusdanig worden ontworpen dat patiënten op leeftijd met een verzwakte handfunctie direct aan de slag kunnen. Dit betekent dat de patiënt de oefeningen zelfstandig kan uitvoeren zonder dat ondersteuning van een therapeut vereist is.

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
Samen spelen met jong en oud - gezellig en gezond	Om de verspreiding van het coronavirus zoveel mogelijk te beperken, zijn er vanuit de overheid verschillende maatregelen genomen. Dit heeft consequenties op verschillende gebieden, zoals mentale en fysieke gezondheid. Bij kwetsbare ouderen ligt (een toename van) eenzaamheid op de loer, dat tot een lagere kwaliteit van leven kan leiden. Daarnaast kan het thuisblijven bij hen leiden tot verminderde dagelijkse beweging en minder gezond eten, dat ondervoeding, verhoogde kans op botbreuken en een verlaagde weerstand tot gevolg kan hebben. Voldoende bewegen en gezond eten. Een app-ontwikkelaar, kinderfysiotherapeut en voedingskundig onderzoeker hebben de handen ineen geslagen en een tool bedacht waarop kinderen en ouderen samen via digitale mogelijkheden sociaal contact met elkaar kunnen hebben en tegelijkertijd op een positieve en speelse manier gestimuleerd worden voldoende te bewegen en gezond te eten. Wij willen kinderen weer in contact brengen met ouderen (hun grootouders, tante, de buurvrouw, etc.) door middel van online spelletjes die zij samen kunnen spelen. Het doel van educatieve spelletjes is eenzaamheid tegen te gaan en op een speelse manier met gezonde voeding en beweging binnenshuis bezig te zijn.
Ongelijkheid in sport en bewegen onder COVID-19: De impact van sport voor een veerkrachtige samenleving	**Onderzoeksvraag** In welke mate neemt ongelijkheid in sport toe of af door COVID19, hoe spelen relevante actoren (gemeenten, bonden en lokale sportaanbieders) hierin een rol en wat betekent dit in termen van een inclusieve sport en de maatschappelijke waarde van sport en bewegen? **Urgentie** De sportsector is, na onderwijs, als eerste (deels) opgestart na de 'lockdown'. Sport wordt daarbij gezien als vehikel om problemen als gevolg van coronamaatregelen te verzachten of op te lossen en bij te dragen aan een veerkrachtige samenleving. Maar hoe wordt bereikt dat burgers actief zijn, en in het bijzonder maatschappelijk kwetsbare mensen met weinig financiële middelen, veel zorgtaken en geringe zelfredzaamheid? **Hypothesen** Door armoede, zorgtaken, sociaal isolement en/of gezondheidsvraagstukken, veroorzaakt of versterkt door de coronamaatregelen, kunnen (te) hoge drempels worden ervaren tot sport- en beweegdeelname waardoor ongelijkheid naar o.a. gender, opleiding, etniciteit en gezondheid toeneemt en juist mensen in kwetsbare maatschappelijke posities niet (meer kunnen) meedoen. **Aanpak** Het voorstel verbindt expertise van onderzoekers, instituten en organisaties. Met de inzet van postdocs wordt aansluiting gezocht bij bestaande expertise van ervaren onderzoekers. De consortiumpartners zijn partijen die impact hebben op organisaties en individuen binnen de sport- en beweegsector. Hiermee zijn we samen in staat om te komen tot handreikingen voor een samenleving waarin iedereen kan (blijven) meedoen aan sport en bewegen. Het project kent twee werkpakketten. Werkpakket 1 richt zich op het bestuderen van veranderingen in sport- en beweeggedrag van de bevolking en van specifieke doelgroepen om te bezien of sociale ongelijkheid in de sport toe- of afneemt. Werkpakket 2 gaat in op ervaringen en leefwereldperspectieven van de specifieke doelgroepen tijdens COVID19 en op de effectiviteit van beleidsinzet om iedereen te laten meedoen en de maatschappelijke waarde van sport te optimaliseren.
Is onze omgeving toekomstbestendig voor voldoende lichaamsbeweging in een 1,5m-samenleving?	Onderzoeksvraag: In dit project onderzoeken we wat de effecten zijn van de nieuwe '1,5-m samenleving' op ons beweegpatroon ... Urgentie: Onze huidige leefomgeving is niet gebouwd voor deze '1,5-m samenleving', waardoor het risico bestaat dat kwetsbare doelgroepen minder bewegen, met aanzienlijke gezondheidsrisico's tot gevolg. In een recente pilot studie onder 4.000 respondenten in april 2020 hebben we al een 20% lager activiteitenpatroon kunnen vaststellen, vergeleken met data verkregen in 2019. Het is de verwachting dat de impact van de '1,5-m samenleving niet evenredig verdeeld zal zijn. Uit eerder onderzoek van ons consortium blijkt dat de leefomgeving van wijken met veel inwoners uit lagere socio-economische klasse minder goed is ingericht ter stimulering van fysieke activiteit in de omgeving. Hypothese: We verwachten dat vooral personen uit lagere sociaal-economische klasse moeite hebben om hun activiteitenpatroon te normaliseren. Omdat deze groep relatief veel individuen bevat die de geldende beweegadviezen niet halen en hiermee extra gevoelig zijn voor negatieve gezondheidseffecten, verwachten we daarnaast, zonder aanvullend beleid, op middellange termijn bij deze doelgroepen meer optreden van hart-/vaatziekten en diabetes. Gerichte fysieke interventies in specifieke wijken kunnen bijdragen aan het verbeteren van een actieve leefstijl en het verkleinen van gezondheidsrisico's. Plan van aanpak 1) Meten van activiteitenpatronen gedurende verschillende stadia van het 'lockdown'beleid; 2) Modelleren van de (potentiële) gezondheidseffecten van social distancing en lockdown, op basis van een GIS-analyse van de gebouwde omgeving; 3) Verkennen, uitvoeren en monitoren van relevante interventies in de bebouwde omgeving en/of infrastructuur waarmee actief beweeggedrag kan worden gestimuleerd. 4) Ontwikkelen module 'Leefomgeving, bewegen, gezondheid' t.b.v dashboard gemeenten"

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
SBIR ronde: Binnensportaccommodaties veilig en volledig open voor sporters en publiek	Bij deze oproep gaat het om het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten met als doel binnensportaccommodaties verantwoord open te stellen voor sporters en publiek met zoveel mogelijk vrijheden. Dat is op dit moment een grote maatschappelijke uitdaging vanwege het risico op verspreiding van COVID-19. Binnensportaccommodaties mogen sinds 1 juli 2020 onder voorwaarden open. Hier zijn onder andere strenge ventilatie-eisen aan gesteld. Lang niet alle accommodaties voldoen aan deze eisen. Besmetting kan op verschillende manieren plaatsvinden, onder andere door fysiek contact, aanraking van materialen en zeer waarschijnlijk ook door verontreinigde lucht. Looptijd van de opdracht: oktober 2020 – januari 2021. Belangrijk is dat bedrijven die inschrijven, de motivatie hebben om van hun innovatie een succes te maken en doorgaan als de financiering vanuit de SBIR stopt.
(SBIR 1e fase)	*Deze oplossing is: in het hele gebouw dusdanig gezonde luchtkwaliteit waarborgen, inclusief plaatsen met weinig tot geen luchtstromingen, dat virussen direct worden vernietigd. Onderdeel van de haalbaarheidsstudie is het detecteren van virussen.*
(SBIR 1e fase)	*Innovatieve computersimulaties waarin besmettingsrisico's bepaald worden, combineren met unieke meetapparatuur. Hiermee wordt een passend ventilatiesysteem voor binnensportaccommodaties ontworpen.*
(SBIR 1e fase)	*Dit onderzoek brengt de luchtkwaliteit in kaart. Zelfs de kleinste onzichtbare deeltjes in de lucht worden gemeten en hieruit kan worden afgeleid of een virus of bacterie door de lucht kan zweven. Met een online 'dashboard' kunnen bezoekers zien of het veilig is om in de sportaccommodatie te zijn. Als oplossing is er de mogelijkheid om de lucht met mogelijk schadelijke deeltjes te reinigen.*
(SBIR 1e fase)	*Het sluiten van sportscholen tijdens de intelligente lockdown en de angsten van sporters en sportinstructeurs om via aerosolen besmet te raken moet voorkomen respectievelijk weggenomen worden. De i-VENION, een responsive luchtsysteem, ventileert, reinigt en koelt op basis van een intelligent sensornetwerk en algoritmes.*
SBIR ronde: Sportevenementen voor publiek	Bij deze oproep gaat het om het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten met als doel grote binnen- en buitensportevenementen verantwoord open te stellen voor publiek en deelnemers met zoveel mogelijk vrijheden. Dat is op dit moment een grote maatschappelijke uitdaging vanwege het risico op verspreiding van COVID-19. Met goede voorzorgsmaatregelen en met inzet van innovaties is het wellicht mogelijk om publiek veilig bij sportevenementen toe te laten met een maximale bezetting. Looptijd van de opdracht: oktober 2020 – januari 2021. Belangrijk is dat bedrijven die inschrijven, de motivatie hebben om van hun innovatie een succes te maken en doorgaan als de financiering vanuit de SBIR stopt.
(SBIR 1e fase)	*Dit project wil een beheerplatform opstellen die de technische ondersteuning is van maatregelen/procedures die kunnen of moeten genomen worden om op een veilige manier sportevenementen te laten doorgaan voor zowel de sporters als publiek.*
(SBIR 1e fase)	*Het desinfecteren van de lucht in binnensportaccommodaties is van groot belang als het gaat om het weer openstellen van wedstrijden voor publiek. Dit project richt zich op de haalbaarheid van een luchtdesinfectiesysteem, bijvoorbeeld op basis van UV-C.*
(SBIR 1e fase)	*Het Contact Buddy Crowd Management Systeem richt zich op het slimmer spreiden van grote groepen mensen en het inperken van besmetting, met als doel om weer events te kunnen houden. Op een veilige manier.*
(SBIR 1e fase)	*Detact Diagnostics ontwikkelt een snelle, diagnostische test om besmetting met Corona aan te tonen. Iedereen kan de test ter plekke uitvoeren. Hierdoor is de beoogde test ideaal in te zetten voor grootschalige sportevenementen, omdat er per meter zo'n 3.600 personen per uur getest kunnen worden.*
(SBIR 1e fase)	*Een simpele en goedkope IoT tracker in een polsbandje wordt uitgereikt aan bezoekers van evenementen. Via deze tracker wordt bijgehouden wat de dichtheid van bezoekers op elke plek binnen een evenementlocatie is.*
(SBIR 1e fase)	*De beoogde uitkomst is een prototype van een real-time corona-testsysteem, speciaal ontworpen voor maximale doorvoer van evenementtoeschouwers.*
(SBIR 1e fase)	*De beoogde innovatie van het CrowdBand-project ontwikkelt een slim armbandje ontwikkeld dat met andere armbandjes kan communiceren zodra deze dichtbij elkaar zijn. Blijkt de drager van een armbandje later COVID-19 positief, dan wordt het unieke ID van dit bandje als een soort alarm via een radiosignaal naar alle bandjes verzonden.*
(SBIR 1e fase)	*SMART-Access is een B2B-platform in combinatie met een consumentenapp dat ondersteuning biedt bij de beheersing van besmettingsrisico's bij evenementen met als doel maximale publiekstoegankelijkheid in een gezonde sfeer.*
(SBIR 1e fase)	*Dexels en SynchroniclT ontwikkelen een innovatieve COVID-19 wearable voor social distancing & contact tracing bij binnen- en buitensportevenementen. De armband is volledig compatible met de Corona Melder app en hanteert dezelfde privacy standaarden, maar is veel nauwkeuriger en bereikt ook doelgroepen zonder smartphone zoals kinderen en ouderen.*
(SBIR 1e fase)	*Pro Health Medical wil de methode Safe@ Event ontwikkelen om te voorkomen dat bezoekers besmet met het COVID-19 virus binnentreden in een stadion, theater of andere publieke bijeenkomst. Dit willen zij doen door het gebruik van een nieuwe sneltest, de ontwikkeling van een digitaal gezondheidspaspoort en het gebruik van snelle digitale toegangscontrole.*

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl